

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889.

Andra Kammaren.

N:o 6.

Onsdagen den 13 Februari

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 dennes.

§ 2.

Godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 1, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för embetsbrott af prest och om laga domstol i sådana mål.

§ 3.

Härefter föredrogs och bifölls lagutskottets memorial n:o 8, angående öfverlemnande till särskilda utskottet af en till lagutskottet hänvisad motion.

§ 4.

Lagutskottets utlåtande n:o 9, som härnäst föredrogs, begärdes på bordet och bordlades för andra gången.

§ 5.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckt förslag om domareedens utbytande mot ett löfte.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande i en inom Andra Kammaren af herr *G. E. Beskow* afgifven motion, n:o 9, framställda förslag icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af detta ärende anförde:

Herr Beskow: Herr talman, mine herrar! Det var en ledamot af senaste kyrkomöte, en lekman, som vid mötet röstade för bibehållande

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

af presteden. Några dagar derefter bevistade han en prestvigning i Jakobs kyrka härstädes; och då han kom ut derifrån, yttrade han: "Detta var ohyggligt. Jag har aldrig öfvervarit någon prestvigning förr; hade jag hört en sådan förut, så skulle jag hafva röstat för edens afskaffande."

Jag tror att domareeden är lika ohygglig som någonsin presteden. Jag tror herrarne känna den och vill därför nu icke uppläsa hela formuläret, utan blott påminna om början och slutet af detsamma. Med handen på bibeln säger domaren: "Jag lofvar och svär, vid Gud och hans heliga Evangelium, att jag vill och skall, efter mitt bästa förstånd och samvete, i alla domar rätt göra, ej mindre den fattiga än den rika, och döma efter Guds och Sveriges lag och laga stadgar." Sedan följa en mängd punkter, emot hvilka ingenting särskildt är att anmärka, och så kommer slutet: "Detta allt vill och skall jag, som en ärlig och uppriktig domare, troligen hålla, utan arga list och påfund, så sant mig Gud hjälpe till lif och själ."

I första punkten — för att nu i förbigående och i största korthet nämna något om densamma — svär domaren på att döma efter "*Guds och Sveriges lag*". Jag skulle kunna tala om detta uttryck kanske lika länge som det för några dagar sedan här talades om uttrycket "Svenska kyrkans lära", men jag vill nu blott inskränka mig till att säga, att det först och främst är svårt att veta hvad som menas med Guds lag. Då domaren lägger sin hand på bibeln, skall han väl svärja att i främsta rummet hålla de lagar, som der stå skrifna; men för att känna och förstå hvad dessa lagar innehålla, tror jag erfordras en ganska vidlyftig exegetisk kunskap. Härtill kommer nu, att Sveriges lag och laga stadgar icke i alla stycken stämma in med Guds lag. Jag skulle således tycka det redan vara svårt nog att fordra af en domare, att han skulle på heder och samvete *lofva* att hålla alla dessa lagar, men om, såsom jag menar, redan detta skulle vara väl mycket begärdt, så är det väl ännu mer begärdt att nödga honom *svära* derpå!

Angående sjelfva uttrycket för edsbekräftelsen: "Så sant mig Gud hjälpe till lif och själ", har redan talats så mycket både inom riksdagen och i pressen, att jag tror mig kunna påstå, att behovet af att få detta uttryck ändradt gjort sig temligen allmänt gällande. Att en människa framträder och svär, att hon vill och *skall* iakttaga en hel mängd saker under hela sin framtid, då hon icke ens har nästa ögonblick i sin hand, detta är, minst sagt, orimligt, ja till och med oförnuftigt och okristligt. Hvad det sista angår, vill jag dock nu icke inlåta mig derpå, utan ställa mig på den rent menliga ståndpunkten. Jag frågar då: *är* det icke rent af oförnuftigt, att en människa träder fram och svär vid Gud och hans Evangelium, i de mest kraftiga och högtidliga ordalag, och derpå tager Gud till hämnare öfver sig, i det hon säger: "detta *skall* jag hålla, så sant mig Gud hjälpe till lif och själ"? Dessa sista ord kunna nemligen icke betyda detsamma som: "ifall Gud vill hjälpa mig i detta." Ty vore meningen sådan, skulle väl detta blifvit tydligen uttryckt. Och vid 1886 års riksdag, då en skrifvelse i ämnet afläts till Kongl. Maj:t, uttalades tydligt nog af kammaren, att dess majoritet då ansåg bekräftelse-

orden i löftesederna: "Så sant mig Gud hjelpe till lif och själ" icke innebära någon bön om hjälp utan en försäkran, att "om jag icke gör detta, som jag lofvat, så må Gud döma mig."

Nu säger utskottet i en punkt af sitt utlåtande, att det anser att domareeden, rätt fattad, icke genom sin ordalydelse är egnad att väcka någon betänklighet hos den, som har att aflägga densamma. Jag för min del vågar påstå motsatsen och vill sålunda säga, att ifrågasvarande ed, rätt förstådd, gör ett sådant intryck, att man låter bli att svära den.

Utskottet säger vidare, att minnet af den aflagda eden kan för domaren utgöra ett kraftigt stöd mot de frestelser att afvika från honom åliggande pligter, för hvilka han kan varda utsatt. Jag vill icke säga, att icke detta kan vara rätt, men skulle dock vilja stryka ut ordet "kraftigt".

Sedan jag börjat närmare tänka på att väcka den motion, som nu föreligger till afgörande, och innan jag ännu skrivit en rad i densamma, samtalade jag med en domare, som är ledamot i denna kammare, och frågade, hvad hans mening vore om domareeden. "Min öfvertygelse" — svarade han — "är den, att en domare, när han skall fälla sin dom, icke tänker på sin ed utan på att handla efter lag och rätt." Hvad jag härom sagt i min motion, har jag sålunda fått af en domare, och därför har jag tagit in det i motiveringen. Och hvad angår den förmenta skadan för domaren sjelf af edens borttagande, vill jag framhålla, att jag anser, att ett *löfte*, afgifvet på heder och samvete i den stund då domaren tillträder sitt embete, är en lika kraftig hjälp och lika kraftigt stöd som någonsin en ohygglig ed.

Vidare säger sig utskottet hysa betänklighet mot att tillstyrka afskaffande af domareeden på den grund, att det föreställer sig, att åtminstone *för närvarande* sådant skulle kunna verka derhän, att förtroendet till domarecorpsen i någon mån skulle hos folket försvagas. Mine herrar! Då nu på grund af Riksdagens eget initiativ Kongl. Maj:t strukit en hel mängd löfteseder eller rättare sagdt förvandlat dem till löften — våra krigare t. ex. svära icke längre någon löftesed, våra läkare ej heller — då numera den ena embetsmannacorpsen efter den andra fått det erkännande att vi tro på dem utan ed, skola vi då hålla domarecorpsen sämre än de andra och tvinga den att svära? Jag kan icke begripa, att sådant kan vara rätt.

Utskottet säger: "för närvarande". Ja, utskottet kan vara lugnt ty *för närvarande* har saken fallit. Men jag hemställer, om icke Andra Kammaren nu bör begagna sig af detta tillfälle att uttala ett förtroendevotum till Sveriges aktningvärda domarecorps. Jag vill dermed visserligen icke säga, att det var ett *misstroendevotum* mot denna corps, som Första Kammaren i lördags uttalade, då den afslög min motion, men så mycket tror jag mig dock kunna säga, att något *förtroendevotum* var det icke.

Det är nu blott ytterligare en sak, vid hvilken jag vill fästa mig, och det är de sista orden i utskottets betänkande. Jag kan icke neka,

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

att jag blef något glad stämd, då jag läste dem. Som herrarne torde hafva iakttagit, är utskottet temligen tveksamt och sväfvande i motiveringen ända till sista punkten af betänkandet, men här, på slutet, är det kategoriskt alltigenom. Det heter der: "Då härtill ytterligare kommer, att det föreliggande förslaget icke omfattar åtskilliga med domareeden likartade eder, exempelvis de eder, som afläggas af jurymän i tryckfrihetsmål, af ledamöter i expropriationsnämnd, af gode män vid landtmäteriförrättningar och af sådana förrättningsmän, som omförmålas i 9 § konkurslagen, finner utskottet" etc. Redan som barn lärde jag mig regeln: skall du bedja om något, så bed mätligt, ty ber du för mycket, så kanske du icke får någonting alls. Men lagutskottet tyckes vara af en alldeles motsatt åsigt, då det förkastat min motion särskildt därför att jag begärt för litet. Men detta kan hjälpas, och i händelse jag finner anledning att vid nästa riksdag återkomma med min motion, så lofvar jag utskottet att då medtaga alla de fyra nyss uppräknade ederna och möjligen ännu flera.

Emellertid och på grund af hvad jag anfört, yrkar jag att kammaren måtte, med afslag å utskottets hemställan, bifalla motionen.

Herr Dahlberg: Då jag i ifrågavarande ännu står väsentligen på samma ståndpunkt som den siste talaren, kan det må hända synas öfverflödigt af mig att näst efter honom taga till ordet. Men då jag anser, att den föreliggande frågan är sådan, att, äfven om den faller vid denna riksdag, den återkommer vid en annan, synes det mig på samma gång vara en pligt för hvarje representant, som delar motionärens åsigt i ämnet, att tillse det frågan icke faller baklänges, utan framåt, allra helst som den enligt min åsigt, i motsats mot lagutskottets utlåtande, har inom den stora massan af folket ganska stora sympatier.

Den siste talaren har så utförligt bemött utskottets utlåtande, att jag endast nu ber att i största korthet få göra några erinringar mot detsamma. Jag har särskildt fäst mig vid utskottets uttryck rörande den helgd och högtidlighet, som edens afläggande förlänar domarekallets tillträdare, och har icke oakadt mycken eftertanke fått fullt klart för mig, huru vida utskottet dermed menar sjelfva edsakten eller, om jag så får säga, den nimbus, som sedan skall följa domaren vid utöfvandet af hans kall. Jag kan näppeligen tro, att här afses sjelfva edsakten. Ganska många af kammarens ledamöter lära väl, i likhet med mig, hafva varit i tillfälle att nödgas aflägga domareed, om än icke i den bemärkelse, utskottet afser, nemligen för att tillträda ett domareembete. Vi veta ju, att i vårt land finnes en mängd funktioner, som fordra eds afläggande. Så t. ex. måste nämndeman, rättens ombudsman i konkurser, så vida han förut icke gjort det, aflägga ed. Många gånger har jag varit i tillfälle att öfvervara denna akt och tror att ganska få skulle kunna jäfva mig, om jag påstode, att den ofta nog är mer egnad att nedsätta tanken på helgd och högtidlighet än höja densamma. Jag tror således näppeligen, att utskottet med sitt uttryck afsett sjelfva edsakten, utan förmodar, att meningen snarare varit, att den domare, som en gång aflagt eden, skall så att

säga sedermera omgifvas af en nimbus af högtidlighet. Härutinnan tror jag dock, att lagutskottet tagit miste, ty jag är fullt öfvertygad derom, att det stora anseende, som domarecorpsen i vårt land åtnjuter, i all synnerhet den del af densamma, hvilken står i beröring med landtbefolkningen, har den att tacka icke eden för, utan sin egen redbarhet och samvetsgrannhet. Den stora massan af folket fäster nu mera icke synnerlig vikt vid edens afläggande. För min del tror jag, att det hellre bland folket pågår en reaktion mot det myckna svärjandet, som, det må erkännas, genom utfärdande af flera författningar under de sista tiderna visserligen mycket aftagit, men i fråga hvarom det dock ännu återstår åtskilligt att önska. En annan sak är den, att i våra dagar, då samvetsfrihetens fana bäres mycket högt, ligger det, äfven då man icke tager allt för mycket hänsyn till den subjektiva uppfattningen af samvetskraftvets upprätthållande, dock i samhällsinrättningens intresse att tillse, det icke allt för stora kraf ställas på att binda samvetet. Jag tänker mig möjligheten deraf, att en domare före tillträddandet af sitt kall drager sig för att aflägga den föreskrifna eden. För min del skulle jag i detta fall anse denne person vara mera samvetsgrann än den, som under hvilka omständigheter som helst och kanske endast för lefvebrödets skull aflägger eden. Dennas ordalydelse är dessutom sådan, att det *kan* finnas omständigheter, hvarunder en samvetsgrann jurist icke anser sig kunna aflägga densamma. Det synes mig därför icke vara välbetänkt af samhället att på sådant sätt möjligen förhindra en af de samvetsgrannaste af sina medborgare att tillträda domarekallet.

Utskottet har för öfrigt antydt, att om man också vid tillträddandet af domarekallet skulle hafva de bästa föresatser, kan man under dess utöfning icke undgå frestelser i ena eller andra hänseendet, och att eden då skulle vara ett värn mot dessa. Jag tror tvärt om, att flertalet af våra domare vid edens afläggande icke tänkt så mycket på de stora förpligtelser, de genom densamma åtagit sig, utan att de, först sedan de hunnit mogna för sitt ansvarsfulla kall, allt mer och mer insett, huru högt och betydelsefullt detta kall varit. Det är väl möjligt, att eden någon gång utgjort ett ryggstöd, men jag är lika fullt öfvertygad derom, att de fleste af våra domare skulle den förutan hafva lika troget och samvetsgrant uppfyllt sitt kall blott efter ett löftes afgifvande.

På dessa och de af motionären angifna grunder yrkar jag afslag å utskottets föreliggande betänkande och bifall till motionen.

Herr Lilienberg: Den förste talaren, motionären, har framställt åtskilliga anmärkningar mot lagutskottets föreliggande betänkande och äfven yttrat sig vidare i saken. Han anmärkte mot edgångsformuläret, sådant detta nu är stadgadt, åtskilligt. Han fäste sig särskildt vid de ord, som innehållas i edsformuläret, "att jag vill och skall" — — — "i alla domar rätt göra", men han fäste deremot icke tillbörligt afseende vid orden: "efter mitt bästa förstånd och samvete". Lägges behörig vikt vid dessa ord, förefaller det mig, som om de uttalade betänkligheterna skulle kunna försvinna. Motionären gjorde vidare

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)

anmärkingar mot utskottets motivering, och jag tror att befogade sådana kunna göras mot densamma, särskildt beträffande andra punkten, hvars motivering jag för min del icke gillade, ehuru jag icke ville reservera mig deremot. Det hufvudsakliga skälet, som förmådde utskottet att afstyrka motionen, var emellertid, att man ansåg den allmänna meningen i landet icke vara böjd för domareedens afskaffande. En beaktansvärd omständighet härvid, som af en föregående talare redan framhållits och jag särskildt fäst mig vid, är den, att samma förhållande icke eger rum vid domarembetena som vid statstjänster i allmänhet, i så måtto nemligen, att under det att det i allmänhet beror på en sjelf att inträda i statens tjänst eller icke, så kan man under vissa förhållanden tvingas att blifva domare. Är man nemligen bosatt på landet, så kan man ju tvingas att blifva nämndeman och sålunda ledamat af häradsrätten, om man dertill blir vald.

Om nu en sådan person till följd af sina religiösa åsigter anser sig icke kunna aflägga eden, står han inför valet att antingen underkasta sig det för sådan vägran i lag stadgade ansvar eller ock utträda ur statskyrkan. Detta kan emellertid blifva förhållandet äfven vid andra allmänna uppdrag, såsom jurymannaskap i tryckfrihetsmål med mera, som motionärens framställning åter icke afsett. Utskottet har således icke haft anledning att komma in på dessa områden. På dessa skäl, och på de grunder, utskottet i öfrigt anfört, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Jag ber att med några ord få bemöta den förste talarens yttrande. Han klandrade statsutskottet. Och jag kan finna en förklaring till detta klander i den omständigheten, att det här i kammaren är vanligt, att statsutskottet får påskrifvet för sina betänkanden, särskildt då man vill hafva större anslag än utskottet tillstyrkt, men denna gång var det dock *lagutskottet*, som var framme, hvarom jag härmed velat erinra. Beträffande talarens yttrande om presten, anser jag, att han kunde haft mera skäl att yrka på *dess* borttagande. Presterna borde, tyckes det mig, sjelfve vara mer angelägna än de synas vara om reformer på det kyrkliga området. Det förvånade mig verkligen här om dagen, då man ordade om en fråga som rörde det kyrkliga området och tvistade om hvad som var svenska kyrkans lära, att man då icke fick höra mera än två prester uttala sina åsigter i ämnet, och det förvånar mig också, att de icke under denna diskussion yttrat sig om en reform beträffande ederna.

Min tanke är, att motionären har mycket rätt i att ederna behöfva antingen afskaffas eller reformeras, och jag tror att man borde börja på det kyrkliga området. Hvad nu beträffar domareeden, så är det efter min tanke alldeles likgiltigt, om man bibehåller den eller icke, ty en samvetsgrann domare är lika samvetsgrann, vare sig han aflägger ed eller icke, och är han *icke* samvetsgrann, så hjälper heller icke eden.

Man har sagt, att denna ed skulle vara svår att aflägga. Ja, det beror ju på, huru man uppfattar meningen med orden: Guds lag. I

afseende härå har jag för min del antagit, att dermed icke kan afses annat än att, om den verldsliga lagens bestämmelser äro otillräckliga eller för domaren oklara, han endast har att erinra sig budet "älska din nästa som dig sjelf", hvilket sålunda bör för honom vara ett rättesnöre för hans handlingar.

Angående domareedens utbytande mot ett löfte.
(Forts.)

Af hvad jag yttrat torde herrarne finna, att jag för min del är temligen likgiltig i denna sak, men jag anser, att det bland den stora allmänheten skulle väcka mer uppseende, om man afskaffade domareeden än om man borttog presteden, och det hade därför varit bra, om motionären tagit presteden i första rummet; jag tror att han kunde haft skäl dertill.

Herr Beskow: Det var med anledning af den siste ärade talarrens yttrande som jag begärde ordet. Jag finner deraf, att han icke är motståndare till mitt förslag, och då jag känner det stora inflytande han har i kammaren, hoppas jag, att hans uttalande skall gagna förslaget. Han sade, att jag bort taga presteden först. Jag har så gjort i min motion, men jag har ju icke kunnat hjälpa, att lagutskottet låtit frågan om domareeden först komma under Riksdagens pröfning. I nästa vecka hoppas jag att frågan om prestedens afskaffande skall komma före, och jag är mycket glad öfver att på förhand hafva fått ett så kraftigt understöd för mitt förslag om prestedens afskaffande, som den föregående talarens votum onekligen är.

Herr Smedberg: Jag har i utskottet icke kunnat vara med om att biträda motionärens förslag i denna punkt. Det skulle enligt min mening väckt mindre uppseende, om man afskaffade löfteseden för den *rättslärd* domaren, ty jag tror nog att han skulle vara lika mån om att sköta sitt kall lika samvetsgrant, väl vetande att öfver honom hvilade ansvar och straff äfven efter verldslig lag, förutom den allmänna opinionens dom. Men så länge det på landet finnes bisittare i rätten, d. v. s. nämndemän, så skulle det alltid väcka uppseende, om desse utan att aflägga ed deltog i målens afgörande. Det är för dem ett styrkande i det rätta, när de aflägga domareeden, ty vid många af deras förrättningar, t. ex. vid syner och andra likartade göromål, kunna frestelser lätt uppstå. Jag har sjelf aflagt domareed, såsom ledamot af egodelningsrätt, och vet att vid sådana tillfällen händer det ibland, att man får påtryckningar af vänner att gynna dem. Jag har då kunnat säga, att jag aflagt en dyr ed, och att jag måste handla i öfverensstämmelse dermed och mitt samvete. Jag anser sålunda, att det icke går an att afskaffa den eden.

Beträffande deremot presteden, så är jag reservant i utskottet och biträder sålunda motionären i den punkten. Det är nemligen en betydlig skillnad mellan domareeden, der man förbinder sig att handla "efter bästa förstånd och samvete", och presteden, der man ovilkorligen förbinder sig till hvad man aldrig, enligt mitt förmenande, kan fullgöra; och därför bör presteden afskaffas eller åtminstone reformeras.

Jag anhåller om bifall till utskottets nu föreliggande betänkande.

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

Herr C. O. Berg: Det ligger i sakens natur, att jag icke fullt kan uppfatta domareedens innebörd, om den är nödvändig eller icke, men jag är fullt öfvertygad om, att den svenska domarecorpsen icke behöfver den, utan fullgör sina förpligtelser den förutan. En sak måste jag dock säga, nemligen att enligt min åsigt hvarje domare i Sverige börjar sin verksamhet med ett lagbrott, då han går denna ed; ty det står tydligt i edsformuläret, att han förbinder sig att döma efter Guds och Sveriges lag. Men Guds lag står icke alltid i öfverensstämmelse med Sveriges lag och han kommer sålunda i kollision med sig sjelf, om han aflägger eden, ty det står dock annat i den största urkund verlden har; der står: I skolen alls icke svärja!

Nu börjar domaren med att svära, att han skall döma efter Guds och Sveriges lag, men detta är ju en inkonsequens redan från första början. Man har ofta klandrat frimurarne, därför att de svära att fullgöra hvad de på förhand icke veta något om, och kan det väl vara rätt, att en nämndeman svär denna dyra ed och tager Gud till hämnare, om han icke dömer efter Guds och Sveriges lag. Ty det är lika svårt för honom att få reda på, hvad Guds och Sveriges lag innebär, som för oss att tyda uttrycket "svenska kyrkans lära".

En ledamot af kammaren har sagt, att allmänna meningen icke vore för edens afskaffande. Det kan nog hända, att så är, men den allmänna meningen måste ju ofta underkasta sig förändringar. För min del vill jag uttala den önskan och den förhoppningen, att herr Beskows motion måtte bifallas, och utskottets betänkande afslås.

Herr Persson i Stallerhult: Då jag i utskottet var med om att afstyrka motionen, vill jag här i kammaren yrka bifall till utskottets förslag. Det förefaller mig något egendomligt, att motionären endast begärt, att domareeden måtte utbytas mot ett löfte, och icke yrkat detta äfven i afseende på andra eder. Hvarför skulle t. ex. en ledamot i expropriationsnämnd gå ed, under det att domaren, som har långt vigtigare mål att handlägga, icke skulle behöfva det? På samma sätt vid landtmäteriförrättningar, som röra jordens fördelning, och der domaren har pröfningsrätten i sista hand, skulle der endast förrättningsmännen men icke domaren vara edsvurna?

Ett annat skäl för att behålla eden tror jag kan ligga deri, att man icke hört att domarena sjelfva begärt eller önskat dess afskaffande; tvärt om hafva så många jag talat vid om saken, åtminstone, önskat dess bibehållande. Annorlunda förhåller det sig med presteden. Dess afskaffande har begärts genom en petition, undertecknad af ettusenfyrahundra vigda prester och tvåhundra teologie studerande, och vid sådant förhållande torde det vara skäl att tänka på den saken, när den kommer före.

Motionären har i sitt anförande sagt, att han hört af en ledamot i kammaren, en domare, att denne icke tänkte på eden, när han fälde en dom, utan endast på, huru vida han dömde rätt eller icke, och jag vill fråga, om den domaren kunde anses göra orätt derutinnan? Tvärt om tycker jag, att han handlat rätt. Hur jag än ser saken, tror jag icke att det går an att taga bort domareeden utan att man på samma

gång afskaffar andra eder, som dermed stå i nära sammanhang, och jag yrkar derföre bifall till utskottets framställning.

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Förts.)*

Herr Widström: En och annan föregående talare har erinrat om den diskussion, som i lördags fördes här i kammaren öfver hvad som skulle förstas med uttrycket "svenska kyrkans lära", och jag kan icke neka till, att åtskilligt af hvad i dag anförts haft mycken frändskap med de motiv, som emot den då ifrågavarande paragrafen anfördes. En dylik argumentation har visserligen en stor fördel med sig, nemligen den att man derigenom kan bevisa nästan hvad som helst, men den medför tillika den olägenheten att icke bevisa någonting i den sak, hvarom är fråga. Motionären har yrkat domareedens afskaffande, men då han började sin motivering här, fäste han sig vid särskilda uttryck i edsformuläret. Jag vill dock fråga: om dessa uttryck voro origtiga eller oegentliga, borde då icke sådant rätteligen föranleda till en önskan att få ett annat formulär och icke till att få sjelfva edgången afskaffad? Så vidt jag kan se, har man i föreliggande fråga icke frankommit med några egentligen principiella skäl för domareedens borttagande. Ett sådant skulle man väl eljest velat finna i olämpligheten af eder i allmänhet, men detta har man ej framhållit, och jag har derför ingen anledning att för ögonblicket ingå i närmare utredning af denna sida af saken. Att intet blifvit bevisadt emot befogenheten af edgång i vissa fall, antager jag deraf, att ej något anförts emot vittneseden, hvilken är vida allmännare än den nu ifrågavarande eden och till sin natur med densamma beslägtad. — Angående den anmärkning, som gjorts mot de i edsformuläret förekommande orden "efter Guds och Sveriges lag", så tror jag att talaren på Hallandsbänken i sitt nyss hållna anförande lemnat en lika enkel som uttömmande förklaring deraf, då han erinrat om kärleksbudet, ett bud som i sig omfattar alla de öfriga. Vidare kan det, såsom äfven en ledamot af lagutskottet yttrat, förefalla underligt, att yrkandet på domareedens afskaffande utgått icke från domarecorpsen sjelf, som väl skulle vara mest intresserad i frågan, utan från andra personer, hvilka tilläfvventyrs vid läsande af domareeden, utan att taga närmare kännedom om dess innehåll, föreställt sig, att dessa orden "efter Guds och Sveriges lag" innebure någonting förskräckligt, och sedan i samma ord trott sig hafva funnit en mäktig häfstång till borttagande af eden. Det borde väl icke, åtminstone från den standpunkt, som motionären och åtskilliga andre här intaga, vara obekant, att den borgerliga lagen hvilat på Guds lag, och att hvarje lagstiftning för att vara välgörande måste utgå från de hufvudprinciper, som i Guds lag äro nedlagda. I samma mån som den afviker derifrån, blir den förderbringande; derom vittnar tillräckligt erfarenheten. Och om man läser våra gamla domareregler, så framgår äfven deraf, hvad som af Guds ord uttryckligen förklarats, att sjelfva domarembetet är instiftadt af Gud och är till för att utföra hans domareverksamhet i det borgerliga samhället. På samma sätt kan ock en lag, som sträfvar efter att icke avvika från Guds lag, sägas vara en Guds lag.

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

Öfvergå vi nu till den praktiska sidan af saken — och denna fråga är ju huvudsakligen af praktisk betydelse — så bör väl frågans afgörande bero i första hand af den omständigheten, huru vida det är för domarecorpsen och dem, som inträda i domarembetet, ett behof att slippa denna ed, — och vi hafva sett att så icke är förhållandet — och för det andra på den uppfattning, som allmänheten har om domareeden. I sistnämnda afseende hafva redan tre af lagutskottets ledamöter framhållit, att de anse allmänna meningen vara så långt ifrån böjd för edens afskaffande, att en dylik åtgärd tvärt om skulle väcka det allra största uppseende. Skulle tiderna förändras derhän, att man allmänt önskar borttagande af så väl domareeden som vittneseden, då är det skäl att ändra lagen, men att gå i förväg och vidtaga ändringar, då de, hvilka det närmast gäller, icke begära sådant och då allmänna meningen icke heller fordrar det, torde icke kunna kallas välbetänt. — Motionären lade kammaren på hjertat att gifva domarecorpsen ett förtroendevotum genom att borttaga eden, men jag tviflar på, att domarena så uppfatta hans opåkallade förslag. En annan talare ansåg åter edens bibehållande olämpligt bland annat därför, att just de samvetsgrannaste personerna skulle utestängas från domarekallet till följd af betänkligheter mot edens afläggande. Med hänvisande till det obestridliga faktum, att årligen så många unge män inträda på den juridiska banan, utan att man hos dem förspört några betänkligheter mot denna edgångs fullgörande, skulle man af denne talares yttrande kunna sluta till, att icke så särdeles många samvetsgranna personer finnas bland landets domare. Slutligen har en talare fält det obetänksamma yttrandet, att domaren vid sjelfva afläggandet af eden begår ett lagbrott. Ett sådant påstående vittnar om ett allt annat än samvetsgrant bedömande af dem, som aflagt och ännu komma att aflägga domareeden.

Då jag således icke tror behofvet kräfva förändring i en rättsprincip, så vigtig som den förevarande, och då ändringar i edsformuläret, betingade af möjliga oegentligheter i detsamma, är en sak, hvarom nu ej är fråga, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ahlström: Jag begärde ordet, närmast med föranledande deraf att en föregående talare yttrade, att vår kristna lära skulle innefatta förbud mot eds afläggande, och jag vill därför, utan att närmare inlåta mig på denna teologiska fråga, endast helt enkelt säga att min uppfattning är den, att, då i Guds lag förbjudes svärjande, dermed ingalunda kunna afses sådana i lag föreskrifna eder som t. ex. domareeden, och att det således icke kan vara stridande mot den kristna läran att bibehålla denna ed. Utan tvifvel är det ett mycket berömvärdt sträfvande, det, som i senare tider varit verksamt för att få bort alla eder, hvilka icke kunna anses nödvändiga. Detta sträfvande har ju också i många afseenden redan burit frukt, och mycket återstår ännu att vinna. Det finnes nemligen ännu i särskilda lagar och författningar föreskrift om åtskilliga eder, som utan men skulle kunna borttagas. Jag vill t. ex. nämna den ed, fartygsredare måste gå för

erhållande af fribref för fartyg, andra exempel att förtiga. Mot sådana onödiga eder bör man vända sitt reformsträfvande, men domareeden anser jag deremot vara af den vigt och betydelse, att man icke bör försöka afskaffa densamma, åtminstone för närvarande. Detta säger jag icke därför, som skulle jag anse denna ed behöflig för domarens egen skull. Jag tror nemligen icke såsom utskottet, att domaren behöfver något stöd af eden, utan är tvärt om förvissad derom, att domaren, äfven om han icke aflade eden, skulle lika samvetsgrant bemöda sig om att främja det rätta, och den domare, som icke gör detta utan att dertill vara manad af eden, med honom är det sannerligen icke mycket bevändt. Skulle man tro att han för edens skull allenast gjorde det rätta, då kan man måhända ock misstänka, att eden för honom icke alltid skall hafva mycket värde.

Men desto mer är det i min tanke från det allmännas synpunkt sedt, att domareeden bibehålles, ty jag befarar i detta fall lika med utskottet, att en del af den helgd, som allmänheten fäster vid domarembetet i följd af den ed, som domaren måste vid tillträdet dertill aflägga, skulle kunna minskas, derest eden borttoges, och att det förtroende, som vårt svenska folk hyser till sin domarecorps, skulle kunna i någon mån genom minskning af embetets helgd äfven komma att lida minskning. Men för allt, som kan verka i så olycklig riktning, som att förringa förtroendet för domarembetets omutliga rätt-
rädighet, tror jag att lagstiftaren i främsta rummet bör taga sig i akt, och väsentligen af detta skäl, herr talman, vågar jag yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har skyldighet att rätta ett misstag från min sida, i ty att jag förbisett, att motionären väckt motion jemväl angående prestedens afskaffande men jag har sedermera blifvit erinrad derom. Jag måste erkänna, att jag icke hade observerat, att en dylik motion af honom blifvit väckt, men jag vill också på samma gång säga att om med anledning af denna motion ett förslag föreläge till lämplig reform af presteden eller densammas afskaffande, jag skulle lemna min röst för hvilketdera som bäst kunde vara lämpadt för tillfället. Jag tror, att presteden är sådan, att den måste ändras eller afskaffas. Om svenska kyrkan skall kunna upprätthållas, så bör man hafva rättighet att veta, hvad denna kyrkas lära är eller icke är, ty såsom det nu förhåller sig kan hvilken prestman som helst anklagas för ett eller annat brott eller förseelse mot någon otydlig föreskrift, och det är ganska illa, att så är. Jag förvånar mig öfver, att icke presterna sjelfva verka för att få klarhet uti denna fråga, och jag skulle önska det man snart komme derhän, att man visste huru man hade det både med det ena och det andra.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr tal-
mannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som före-
kommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

*Angående
domareedens
utbytande
mot ett löfte.
(Forts.)*

Om ökad
antal af kyrko-
mötets med-
lemmar.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.

Motionären herr *G. E. Beskow* hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 8, föreslagit, "att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande för en sådan förändring i kongl. förordningen af den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte, att *dels* första punkten af 2 § erhöles följande lydelse: Svenska kyrkans — — — — Stockholms stad; *samt tretton andra likaledes med fullmakt å ordinarie embete eller tjenst försedde prästmän från de stift, som i förhållande till deras storlek af Konungen bestämmas*; så ock *fyrtiotre* af lekmän valda ombud, *två* från Stockholm, *två* från Visby stift, *fyra* från Hernösands, *tre* från hvardera af de öfriga stiftet samt fem från det eller de valdistrikt, Konungen med afseende å för handen varande förhållanden bestämmer; *dels* tredje stycket af 5 § affattades sålunda: Vid val af lekmännens ombud utgöra Stockholms stad och Visby stift hvardera *två*, Hernösands stift *fyra*, och de öfriga stiftet hvardera *tre* valdistrikt. De särskilda valdistrikten bestämmas till sitt omfång af Konungen."

Utskottet hemställde emellertid, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *A. Lilienberg* och *O. W. Redelius*, hvilka på de af motionären anförda skäl ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären,

Herr Beskow, som yttrade: Det var efter att flitigt hafva åhört det sista kyrkomötets förhandlingar, som hos mig mognade den tanke, hvilken tagit uttryck i denna motion. Det är redan fyra kyrkomöten som haft denna sak före. Vid det sista kyrkomötet upptogs återigen ett förslag härom, som vid 1883 års kyrkomöte gick igenom med 27 röster mot 26. Vid 1888 års kyrkomöte vann förslaget äfven 27 röster, oaktadt en af de prästerliga ledamöterna, som vid 1883 års kyrkomöte väckte motion i ämnet, nu röstade mot detsamma. Det föll då visserligen men med endast 2 rösters majoritet, med 29 röster mot 27. På grund häraf tror jag man kan säga, att inom kyrkomötet verkligen en bestämd åsigt i denna fråga utbildat sig och icke, såsom utskottet påstår, att en sådan bestämd åsigt icke förefinnes. Utskottet medgifver också, att detta skäl för afslag naturligtvis icke är af afgörande betydelse.

Der anfördes nu vid kyrkomötet en mängd talande skäl för att dess sammansättning måtte förändras, särskildt utaf ett par af våra biskopar, nemligen biskop v. Schéele och en annan, som då visser-

ligen ej ännu var biskop men strax derefter blef dertill utnämnd. Då de sjelfva, som äro sjelfskrifne ledamöter i kyrkomötet, anse, att detta element är väl starkt representeradt, så måste det nog förefinnas skäl för detta antagande.

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Vidare aufördes det, att den skulle blifva något mera "folklig", hela kyrkomötesinstitutionen, om den blefve utvidgad hvad antalet af dess ledamöter beträffar, och att äfven intresset för valen skulle visa sig större, än hittills varit fallet. Utskottet säger visserligen att det icke har sig bekant, att något sådant svalnad intresse visat sig, men jag tror, att det är allmänt känt, att på åtskilliga ställen i vårt land man knapt kunnat få tillsamman 4 à 5 personer till att rösta på elektorer för utseende af lekmannaombud.

Ytterligare har talats om, att det skulle icke vara af nöden att öka medlemmarnes antal, som i motionen blifvit föreslaget emedan det icke så mycket skulle inverka på saken. Men jag tror, att då vi hafva en institution, der kyrkan representeras, så bör den vara så beskaffad, att den så mycket som möjligt må uttala de olika riktningar, som röra sig inom kyrkan, och då det inom kyrkomötet sjelf erkännes, att så icke är fallet, synes det mig godt, om detta behof kunde blifva tillgodosedt.

Kyrkan står i en ganska farlig ställning; det stormas an mot henne häftigt, de frireligiöses och fritänkarnes skaror ökas. Då här i denna kammare vid en riksdag för några år tillbaka ett anfall gjordes på statskyrkan och en person, som äfven nu är närvarande, uppträdde till statskyrkans försvar, så yttrade emot honom en af de frikyrklige på stockholmsbänken: "vi frireligiöse och fritänkare vilja hafva bort statskyrkan". Då vi se en sådan fara för hela statskyrkoinstitutionen, så anser jag, att man bör göra hvad man kan för att få dess representation så folklig som möjligt och dennas arbete så godt som möjligt. Nu har visserligen anförts såsom motskäl, att kyrkomötet arbetar så bra, man kan begära. Detta yttrades af en af de ifrigaste försvararne af status quo, men jag kan icke dela hans omdöme. Jag tror vi böra se till, att statskyrkan måtte stå ännu så länge som möjligt, ty skulle det blifva en brytning och staten icke längre hafva någon kyrka, skulle staten derpå förlora ej så litet, och då man älskar kyrkan, vill man se den till godo så mycket som möjligt. Men de, hvilka icke vilja detta, böra naturligtvis vara mot mitt förslag, som afser att så vidt möjligt är hjälpa upp saken.

Jag anser mig icke behöfva vidare tala för denna sak, då den redan är debatterad så mycket och vi säkerligen hvar och en satt oss in deruti.

Jag förvånade mig åt den stora minoritet, som fans för denna sak i Första Kammaren, då den der afgjordes, och jag tror det vore ganska godt, om man också här uttalade, hvad kammaren tänker.

Jag hade först ämnat uppskjuta den sak till en annan riksdag, men beslöt mig sedan väcka motion i frågan nu emedan jag ansåg det lämpligt, att Riksdagen företog frågan, medan sista kyrkomötet ännu lefde i friskt minne; ty jag kan icke neka till, att utaf alla kyrkomötena gjorde på mig det första det bästa intrycket och det

Om ökad
antal af kyrko-
mötets med-
lemmar.
(Forts.)

sista det sämsta, och jag vet äfven att jag icke är ensam om denna åsigt, ty de flesta af dem, med hvilka jag talat om denna sak, hade fått samma intryck af det sista kyrkomötet.

Då jag älskar vår kyrka och anser att vi böra göra allt för att stödja den så mycket som möjligt, får jag, herr talman, yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion, som blifvit understödd af två utaf lagutskottets aktade ledamöter.

Vidare anförde:

Herr Redelius: Jag ber kammaren ursäktas, att jag begärt ordet i denna fråga, fastän densamma ju icke kan föranleda till någon Riksdagens åtgärd, då den redan fallit i Första Kammaren; men jag har ändå ansett det vara min skyldighet att redogöra för de skäl, jag haft för min reservation. Jag behöfver icke vara mångordig, så mycket mindre som vi hafva en ganska uttömmande diskussion i ämnet förvarad i kyrkomötets protokoll, der hvar och en, som är intresserad, kan återfinna alla skäl för och emot.

Bland skälen för en tillökning af kyrkomötesmedlemmarnes antal är det första, som framhålles, det, att de sjelfskrifne ledamöternes antal är opropotionerligt stort. De äro, såsom vi veta, tretton. De kunna icke vara flere, ty det fins ej flera af denna kategori, som kunna vara sjelfskrifne, och icke heller just färre, ty man vill ju icke hafva bort någon af dem och det vill icke heller jag; men ingen har motsagt detta skäl och därför vill jag icke längre uppehålla mig dervid.

Detsamma kan delvis gälla det andra skälet, nemligen att det i församlingen arbetande presterskapet blifvit för litet representeradt i kyrkomötet. Antalet af präster i riket kan jag icke bestämdt på siffran uppgifva, men det är väl emellan två och tretusen och de hafva rättighet att välja fjorton af sina ledamöter. Dessa hafva nu valt så, att af det i församlingarna arbetande presterskapet hafva inkommit i sista kyrkomötet endast fem. Detta är dock icke för mig det viktigaste, utan det viktigaste skälet är att det är en erfarenhetsskatt, som jag vågar uttrycka det, som på sätt nu är förhållandet icke kommer kyrkomötet till godo och det både i afseende å vetande och kunskaper och i fråga om praktisk erfarenhet. Jag sade kunskaper; och jag förmodar det kan låta underligt i mängas ögon då vi tagit de kunskapsrikaste som vi egt, men det är skillnad mellan *teoretisk* kunskap och sådan som förvärfvas i *embetsutöfning*. Hvar och en vet, att ingen tjänsteman i något fack är fullkomligt skicklig, då han inträder i tjänsten, utan blir det under tjänstens utöfning, och i detta fall, i fråga om presterna, behöfver jag väl icke vara mångordig för att söka visa, att de i församlingarna tjänstgörande presterna äro i bästa tillfälle att inhenta hvad församlingarnas behof och kraf är. Det är min önskan, att dessa behof, dessa kraf måtte blifva framburna och komma till tals i kyrkomötet. Det kan naturligtvis ej komma in fråga, att dess pluralitet skulle förändras, om der kommo in ytterligare tretton prestmän, men det ligger i öppen dag, att om der kunde komma till

tals, hvad *de* hafva att säga, det kunde blifva till nytta, ty man ser sakerna så olika allt efter den olika ståndpunkt, man innehar.

En jemförelse kan klargöra detta förhållande och dervid behöfver jag ej gå långväga, utan kan taga den från denna kammare. De af herrarne, som äro boende på landet, se naturligtvis de saker, som röra landsbygden, med andra ögon än de som bo i stad, och tvärt om; de af herrarne, som bo i stad, se saker, som röra staden, med helt andra ögon, än de kunna se och bedöma landsbygdens angelägenheter. Det här är äfven något i den rigtningen. Jag menar, att styrelserna, cheferna, biskoparne, domprostarna, de hafva den sidan af saken, som gäller styrelsen, öfversigten, lärdomen och allt sådant der, men den praktiska erfarenheten ligger på det tjenstgörande presterskapets sida, och det är denna erfarenhet, som jag menar borde komma kyrkomötet till godo. — Hvad angår det skäl, som rör lekmännen, öfverlemnar jag det åt dem sjelfva att tala om.

Men jag vill fästa mig vid de särskilda medlemmarnes antal i och för sig. Man har sagt, att det kan vara stort nog så, som det är. För så vidt det är att betrakta såsom ett utskott, som blott har att bereda ärenden och väcka förslag, ja då kan det vara stort nog, men såsom representation är det för litet. Det styrkes deraf, att Konungen, efter hvad jag har fått reda på, mycket litet fäster afseende vid, hvad kyrkomötet har att säga. Om Riksdagen eller Andra Kammaren kommer med något förslag, lägger Konungen mycket mer vikt dervid. Men jag undrar, om det skulle vara på samma sätt, i fall ledamöterna här i kammaren icke voro flere än 60. Skulle manne kammarens uttalanden då anses af lika vikt? Jag tviflar derpå. — Jag tror, att denna tillökning skulle öka kyrkomötets betydenhet, dess anseende och dess vikt, och hvarje vän af vår kyrka bör enligt mitt förmenande vara angelägen derom. Detta är dessutom icke af vikt endast för kyrkomötet utan äfven för staten, ty, säga hvad man vill, staten hvilat på religionen, och kyrkan är statens starkaste stöd och grundval. Man kan icke utan skada för staten skada kyrkan, och jag har icke heller kunnat föreställa mig, att denna kammares majoritet skulle vilja skada kyrkan. Jag har den öfvertygelsen, att majoriteten här vill stöda kyrkan och det för den saks skull, som kyrkan har att värna om, den allmänna religionen, moralen och sedligheten, och det till statens bästa. Derför har jag trott, att majoriteten ville vara med om utvidgande af kyrkomötets rätt och befogenhet, så att dess uttalande må väga litet mera. Jag tror ej heller, att den invändning, som från motsatta sidan framhållits, kan betyda så mycket, då man säger, att detta förslag skulle vara rigtadt mot de sjelfskrifna ledamöterna. Det tror jag icke är att befara. Men jag har sagt, och jag säger det nu, att enligt mitt förmenande skulle jag icke hafva något emot, om man ville öka lekmännens antal. Det fruktar jag icke.

Af skäl, som redan i början antyddes, anser jag onödigt att orda mera om detta, då saken ju är fallen för denna gången, och låter nöja mig med att yrka bifall till motionen och afslag å utskottets betänkande.

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Herr Smedberg: Då så väl vice ordföranden i lagutskottet som en annan ledamot deraf, hvilken nu hade ordet, icke kunnat annat än biträda sin reservation och således yrkat afslag å utskottets förslag, torde det åligga eller fordras, att någon af utskottets ledamöter uppträder till försvar för utskottets förslag och yrkar bifall dertill. Derför anser jag mig skyldig att göra det, emedan jag har biträdt utskottets nu föreliggande beslut. Jag behöfver derved icke vidare upprepa de skäl utskottet anfört, men jag vill erinra derom, att det icke är mer än 4 eller 5 månader, sedan kyrkomötet afslog en då väckt motion om förstärkning af kyrkomötesledamöternas antal. Deraf ser jag, att från sjelfva kyrkomötets sida något behof icke finnes att öka detta antal. Det har anförts såsom hufvudskäl, och det är det vigtigaste, att de sjelfskrifne medlemmarnes antal skulle vara proportionerligt stort emot de valdes. Men äfven om ledamöternas antal skulle förstärkas, så hemställer jag, huru vida derigenom skulle blifva någon förstärkning i sjelfva kyrkomötet. Det skulle endast föranleda flera motioner och längre diskussioner samt öka tiden för kyrkomötets sammanvaro. Man har anmärkt, att det i församlingarna arbetande presterskapet är för litet representeradt; men då det arbetande presterskapet i församlingarna, som har rättighet att välja 13 ledamöter inom sig, hittills ej valt mer än 5, utan i dess ställe valt 8 domprostar, tror jag ej, att det hädanefter skulle komma att bli så många från landsorten och det i församlingarna arbetande presterskapet, som skulle väljas, utan man toge nog i första hand de 4 återstående domprostarne. Dessutom har ju presterskapet i allmänhet, så väl de arbetande i församlingarne som de andra sjelfva valt sina biskopar, och då har det väl skett med afseende äfven på kyrkomötet, så att de valt en biskop, som kunde utföra deras talan och bevaka deras angelägenheter inom sjelfva kyrkomötet. Här har äfven anmärkts, att valkretsarne för lekmannaombudens väljande på landet äro för stora för att intresset der vid lag skulle kunna uppehållas, men jag vill erinra, att i den valkrets, der jag deltagit i val af lekmannaombud, Skara stifts södra valkrets, utgör elektorernas antal 60 eller något derunder kanske, och der voro alla till städes utom två. Nu vet jag icke, om de två församlingarna underlätit att välja eller om de valde underlätit att resa, men åtminstone ser man, att intresset varit ganska stort, då af ett så stort antal som 60 endast 2 varit borta. Det har framskyntat under diskussionen inom kyrkomötet, att meningen är att i en framtid få kyrkolagstiftningen öfverflyttad från Riksdagen till Kongl. Maj:t och kyrkomötet och att derför det senare numerär borde ökas. Men om en sådan omflyttning tror jag ej att vi skulle vilja vara med, utan Riksdagen vill nog behålla sin rätt att deltaga i kyrkolagstiftningen.

Jag vill icke vidare yttra mig i frågan, utan anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Jag är väsentligen förekommen af den siste talaren och är alldeles ense med honom i det fallet, att, om ett större antal ledamöter skulle tillkomma i kyrkomötet, det skulle gå, såsom

han antydde, nemligen att vi då icke allenast finge in de återstående domprostarna utan äfven prestmän, som blefve af samma åsigt som domprostarna och biskoparne; och jag hemställer hvad man derned vunne. Jag har varit i tillfälle att något litet betrakta dessa omständigheter och har kommit till den uppfattningen, att någon förbättring ej är att söka på det hållet. Man må tala huru vackert man vill om det i församlingarna arbetande presterskapet, men om detta presterskap verkliga vill hafva representanter för sina åsichter, hvarför kan det icke redan nu till ledamöter i kyrkomötet välja sådana män? Detta gör man icke, utan de flesta välja sina domprostar. Således är, enligt min tanke, icke mycket att vinna på detta håll. Vidare söker man framhålla, att en förändring i detta hänseende skulle leda dertill, att kyrkomötet skulle få en annan uppfattning i vissa allmänna frågor, som komma under dess behandling. Jag tror knappast, att det heller är möjligt, ty man ser, att af lek-männen utgöres största delen af sådana, som hafva samma uppfattning som de mest konservativa prestmännen, hvarför jag tror, att man ej heller i det afseendet skulle göra någon vinst. Den enda påföljd af förändringen, som således återstode, vore att kostnaderna komme att ökas. Jag skall visserligen icke säga så mycket derom, ty vunne man ett godt resultat, så betydde en 8- till 10,000 kronor hvart femte år icke så mycket. Men jag tror — tvärtemot hvad herr Redelius sade derom, att Konungen icke fäste något stort afseende vid kyrkomötets skrivelser — att detta skulle i ännu högre grad blifva fallet, om det blefve flere ledamöter i kyrkomötet. Vi hafva nemligen sett, att just de motioner, som gå utöfver kyrkomötets befogenhet, äro de, som Konungen icke kan fästa något afseende vid; och att antalet af detta slags motioner skulle komma att betydligt ökas, är min öfvertygelse. Derigenom skulle en massa skrivelser, som Konungen icke kunde beakta, komma till stånd. Vill man åter utvidga kyrkomötets befogenhet, är det en annan sak. Ändra då 9 § kyrkomötesförfordningen, som afser kyrkomötets befogenhet, ty detta bör då föregå, innan dess medlemmars antal ökas — det vore att börja på rätt håll; men att först öka antalet och sedan tala om befogenheten tror jag icke vara skäl uti. Förslaget synes mig därför icke vara lämpligt, och som denna fråga icke är ny, utan har varit före vid många kyrkomöten och riksdagar samt blifvit afslagen, tror jag icke, att några nya skäl tillkommit, som kunna utgöra tillräcklig anledning för Riksdagen att frångå sin uppfattning.

Derför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Bratt: Jag ber att få i hufvudsak instämna med den ärade talaren på kalmarbänken, men jag kommer till samma uppfattning som han, äfven ur en annan synpunkt.

Om man utgår från det antagandet, att kyrkomötets egentliga uppgift är att vårda eller sörja för sjelfva utvecklingen af vårt lands kyrkliga lif i religiöst, administrativt och rättsligt hänseende, och om man efter detta antagande, hvars riktighet ej, enligt min tanke, kan

Om ökad
antal af kyrko-
mötets med-
lemmar.
(Forts.)

bestridas, sammanställer kyrkomötets *uppgift* med dess *resultat*, d. v. s. anställer en undersökning, i hvad mån erfarenheten — och framför allt den *senast* vunna erfarenheten — har visat, att kyrkomötet motsvarar sitt ändamål, då kommer man, enligt mitt förmenande, till den uppfattning, att en förändring af kyrkomötets sammansättning är i högsta grad af behovet påkallad. Denna förändring skulle då naturligtvis afse att tillföra denna institution de nya element, hvaraf den kan hafva behof för att på ett mera tillfredsställande sätt än hittills fylla sin uppgift. Af dessa nya element tror jag, i olikhet med de båda sista talarne, att man skulle kunna vänta, att de hade både blick och intresse för *utvecklingens* betydelse i motsats till *stillaständets*, att icke säga *tillbakaskridandets*, att de således både ville och kunde fatta, att tiden — vår tid och hvarje tid — har verkliga kraf på utveckling äfven inom detta område, noga räknadt det viktigaste af alla, därför att det borde utgöra grundvalen för alla, och kraf på en utveckling, som är *sund* — detta, allt annat oafsedt, emedan en sund utveckling utan tvifvel är den bästa motvigt mot en osund och radikal utveckling, sådan som den, för hvilken, sorgligt att vitsorda, vårt land i de senaste åren utmärkt sig framför alla andra europeiska länder. Jag tror, att man icke tager mycket miste, om man anser, att *en rot* — och må hända den icke minst djupgående — till dessa oblyga, antireligiösa tendenser, hvilkas framträdande vi här fått bevittna, är att söka i den oböjliga konservatism, att icke säga intolerans mot snart sagdt *allt* religiöst framåtskridande, som inom vårt kyrkliga läger alltjemt gör sig gällande, och hvarpå — jag måste säga det — det sista kyrkomötet utgör det icke minst talande beviset.

Att åstadkomma den sålunda önskvärda förändringen i kyrkomötets sammansättning, dertill finner jag för min del icke något annat eller åtminstone icke något närmare till hands liggande medel än det af motionären föreslagna. Jag ber därför att få yrka bifall till hans motion.

Väl vet jag, att då frågan, ehuru med svag majoritet, fallit i Första Kammaren, den också för denna gång är förfallen. Men då jag anser att positiva uttalanden inom Riksdagen i denna viktiga fråga i hvarje fall icke sakna sin betydelse, har jag velat derom anföra min mening.

Herr Husberg: I likhet med den nästföregående talaren anser äfven jag att, fastän denna fråga för denna gång fallit genom Första Kammarens afslag, ett positivt uttalande i densamma dock måste vara af synnerlig vigt; och af den, som är angelägen att det stora önskningsmålet småningom måtte vinnas, måste ett må hända motsatt utfall i denna kammare helsas med glädje. Tör hända äro förhoppningarna härom icke stora. Men äfven om motionen har blott en minoritet för sig, är det dock önskvärdt, att denna måtte vara så stor som möjligt.

Lagutskottet har såsom hufvudsakligt skäl emot motionen anfört, att kyrkomötets uppgift och verksamhetsområde äro så strängt be-

gränsade, att kyrkomötet helt visst inom sig eger tillräckligt med insigter och erfarenhet för att på ett tillfredsställande sätt lösa sin uppgift, inom de snäfvta gränser, lagstiftningen anvisat åt mötet. — Ja, vore det så, att kyrkomötet icke hade någon annan uppgift än att afgifva utlåtanden öfver kongl. framställningar eller sjelf ingå till Kongl. Maj:t med underdåniga uttalanden och önskningsmål, då skulle jag kunna i hufvudsak biträda lagutskottets slutliga uttalande. Men kyrkomötet har efter gällande lagstiftning en befogenhet, som är af vida större betydelse. Jag menar den andel i den kyrkliga lagstiftningen, som är inrymd åt kyrkomötet. Det eger enligt grundlagen absolut *veto* i lagstiftningsfrågor på kyrkans område. Icke en enda paragraf af nu gällande kyrkolag kan ändras utan kyrkomötets samtycke. Icke ett enda kyrkligt önskningsmål, så vidt det faller inom kyrkolagens område, kan genomdrivas utan att kyrkomötet biträder. Men häri ligger, efter min uppfattning, en magt af den största betydelse. Det är visserligen sant, att den hittills icke framträdt på något synnerligen påfallande sätt. Men förhållandena kunna ändra sig. Och det är skäl att i tid öfverväga, huruvida kyrkomötet är så sammansatt, att det kan på ett verkligt lyckobringande sätt taga del i det kyrkliga lagstiftningsarbete, som helt visst är de kommande årtiondena förbehållet.

För min del tror jag, att kyrkomötet enligt sin nuvarande sammansättning icke fullt lämpar sig för en sådan uppgift. Granskar man förteckningen öfver kyrkomötets medlemmar förlidet år, finner man, att af dess sextio medlemmar tillhörde icke färre än 24 eller 25 domkapitel eller konsistorier. Således: 24 eller 25 ledamöter voro på samma gång medlemmar i den kyrkliga styrelsen, och endast återstående 35 medlemmar representerade församlingarna i öfrigt. Jag kan icke tro annat än att detta verkligen innefattar ett missförhållande. Det kan ju icke undvikas, att den, som tillhör den kyrkliga styrelsen, i mångt och mycket har en annan blick på förhållandena än öfriga kyrkans medlemmar. Hans ställning är naturligtvis mera reserverad, hans hållning mera betänksam, hans syften i allmänhet alltför mycket tillbakahållande. Detta innebär icke något klander; förhållandet följer af sakens egen natur. Att hans ställning blir sådan, härflyter med nödvändighet af hans ställning just såsom styresman, af den särskilda känsla utaf ansvar, som en dylik ställning medför. Men är förhållandet sådant, då tror jag man kan säga, att den kyrkliga administrationen har för stor anpart i den kyrkliga representationen. Och jag tror det vore välbetänkt, om man sökte jemka eller ändra proportionen mellan de olika delarne till förmån för de friare, mindre bundna elementen inom kyrkan.

Man skulle naturligtvis kunna genomföra en dylik ändring på sådant sätt, att man icke ökade medlemmarnes antal i allmänhet inom mötet, utan träffade bestämmelser, genom hvilka man inskränkte antalet t. ex. af dem, som på samma gång äro ledamöter i den kyrkliga styrelsen. Men om man skulle söka lösningen på den vägen, kunde jag för min del icke vara med derom. Ty desse män, på hvilka jag syftar, äro dock, kan man säga, svenska kyrkans aristokrati i detta

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

ords vackraste mening. Jag skulle icke vilja att en enda af dem blefve utesluten. Och jag tror, att om man vill hafva en jemkning, bör den sökas på annat sätt: icke genom minskning på det ena området, utan genom ökning på det andra. Enligt min åsigt har herr Beskow i sin motion träffat ett väl afvägdt och riktigt mått. Enligt hans motion skulle kyrkomötet tillföras en högst värdefull förstärkning ifrån kyrkans många arbetsfält. Man skulle vinna representanter i tillräckligt antal för de åskådningssätt, önskingar och behof, som röra sig inom de djupa leden. På detta sätt skulle *det hela* få i kyrkomötet ett rikare och fulltonigare uttryck än hvad nu är förhållandet. Derfor tror jag, att den, som nitälskar för ett lugnt och besinningsfullt, alltid framåtgående, men aldrig tillbakahållet utvecklingsarbete på den kyrkliga lagstiftningens fält, handlar välbetänkt, om han skänker sin röst — låt vara blott såsom en opinionsyttring — åt herr Beskows förslag.

En sak skulle jag dock vilja tillägga. Jag anser den nuvarande tidpunkten synnerligen gynsam för vidtagande af en ändring i den riktning herr Beskow föreslagit. Det kan visserligen icke ske vid denna riksdag, men möjligen vid nästa. Förhållandet emellan Riksdag och kyrkomöte är på det hela taget godt; inga nämnvärda skiljaktigheter hafva framträdt. Men tiderna kunna ändra sig. Frågor, som nu arbeta på djupet, kunna tränga sig upp och med magt söka sin lösning. Det torde vara skäl att förbereda den lösningen så, att den kan försiggå på ett vänligt sätt utan skarpa sammanstötningar. Och genom att gifva en mångsidigare sammansättning åt kyrkomötet förebyggas konflikter, som eljest kunna varda ödesdigra nog. Försummar man den gynsamma tidpunkten, kan det hända, att kyrkomötesfrågan kommer tillbaka på en tid, då sinnena äro upprörda, då det kanske finnes en misstämning inom Riksdagen emot kyrkomötet, och då den misstämningen skulle kunna föranleda beslut, som kunde lända till obotlig skada för de höga intressen, hvilkas befrämjande det i denna sak dock ytterst gäller.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag på lagutskottets förslag och bifall till herr Beskows motion.

Med herr Husberg förenade sig herrar *Winkrans, Liljeholm, O. Melin, Lilienberg, Höglund, Björck, Lyth, C. O. Berg, Sundberg* från Vexjö, *Dahlberg* och *Nilson* från Lidköping.

Herr Andersson i Nöbbelöf yttrade: Jag skulle visserligen vara med om utvecklingen af kyrkomötesmedlemmarnes antal, om jag blott kunde inse, att det skulle vara till något gagn. Kyrkomötet har ju endast att behandla frågor, som antingen väckas inom kyrkomötet eller dit remitteras från Kongl. Maj:t, i hvilka frågor dock beslut fattas, icke ensamt af kyrkomötet, utan jemväl af Kongl. Maj:t och Riksdagen. Jag vill då fråga: hvartill skulle det under sådana förhållanden tjena att öka medlemsantalet? Samma antal presterliga ledamöter skulle komma att stå qvar i förhållande till lekmännen; proportionen dem emellan skulle fortfarande blifva densamma.

Det enda skäl, som blifvit anfördt för ökandet af medlemsantalet, är att det i församlingarna arbetande presterskapet borde blifva talrikare representeradt. Men mig synes, att det icke är så litet representeradt, då det kan — om det vill — representera sig med 14 personer. Vill det icke välja i församlingarna arbetande prester, utan domkapitelsledamöter, så är detta en sak för sig, som lagstiftningen icke kan hjälpa. Dessutom eger det i församlingarna arbetande presterskapet tillträde till Riksdagen och kan der göra sina meningar gällande i hvilken fråga som helst.

När man ser det resultat, med hvilket kyrkomötet arbetat, kan man icke påstå, att det motsatt sig de beslut, som Riksdagen fattat. Hvad kan man då förebrå kyrkomötet i det fallet? — Kyrkomötet är konservativt, säger man. Ja, det är jag den förste att erkänna. Men detta skulle icke hjälpas genom att man ökade antalet medlemmar. Resultatet blefve ändock detsamma. Jag vill icke vara med om att kosta ett enda öre mer på denna institution. Jag ber därför få yrka bifall till lagutskottets afstyrkande förslag.

Herr Wretlind: Det är bekant, att många anse vår statskyrka såsom icke blott en åldrig, utan till och med en föråldrad institution; ja anse henne lik en gammal skröplig gumma, som går stapplande och snart icke kan stå på egna ben, utan måste stödjas af kryckor, och som nalkas, så att säga, sin grafs brädd och snart skall stupa ned deri, om man blott lemnar henne i fred. De, som så betrakta statskyrkan, uttala — och jag har hört det med egna öron — sin synnerliga belåtenhet med det sista kyrkomötet. Ty de kunde icke anse detsamma på annat sätt än såsom befrämjande just det slut på statskyrkan, som de önskade.

I fall jag sjelf stode på samma ståndpunkt, skulle jag nu icke hafva begärt ordet, utan jag skulle då också hafva lett i mjugg. Men jag kan icke dela denna åskådning. Jag tror, att statskyrkan är i många hänseenden föråldrad, och att hon behöfver i många hänseenden reformeras, ja ganska grundligt reformeras, om hon skall motsvara tidens kraf och kunna uppbära den höga kallelse hon har. Men jag tror, att det dock ännu finnes i statskyrkan en lifskraft kvar, och att det behöfves blott att kyrkan får utveckla sig, att institutionen får ombildas till en tidsenlig inrättning, ombildas ifrån en *statskyrka* till en *folk-kyrka* på bibliskt-kristlig grund. Jag tror, att vårt land, lika väl som andra länder, behöfver en sådan, och att en sådan folkkyrka på bibliskt-kristlig grund väl har och i alla tider väl skall hafva en hög uppgift att fylla. Men tror man detta, så måste man också önska, att något göres, så att statskyrkan må kunna i den riktningen ombildas.

Jag tror nu visserligen icke, att mycket vinnes endast genom en utvidgning af antalet kyrkomötesmedlemmar. Men jag tror dock, att detta är ett steg i den rätta riktningen.

Här har nyss frågats, hvad förändringen skulle tjena till. Jag tror, att den skulle tjena till åtminstone det, att bland menigheterna i församlingarna skulle väckas något mera intresse för kyrkomötet och

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

för valet af lekmannaombud. Här har talats — i synnerhet i början af diskussionen af en medlem af lagutskottet — om behofvet af att denna utvidgning antages, för att de inom församlingarna arbetande presterna skulle blifva mer representerade i kyrkomötet. Jag tror, att denna utvidgning behöfves lika mycket, ja, kanske ännu mer för att just sjelfva menigheterna må der blifva i verklig mening representerade. Det är icke sant, att det visat sig stort intresse för valet af ombud till kyrkomötet. Det anfördes till stöd härför af en talare, som försvarade lagutskottets förslag, att — om jag ej hörde miste — vid valet af medlemmar i kyrkomötet elektorerna plägade vara ganska talrikt församlade. Men det är icke derpå, som ett intresse skall visa sig, utan derpå, att vid valet till elektor menigheterna äro talrikt församlade. Och det är ganska sällan, om ens någonsin fallet, att vid dessa elektorsval menigheterna, som de valde skola representera, äro talrikt församlade. Tvärtom händer det ju rätt ofta, att man vid elektorsvalen måste skicka efter några medlemmar i församlingen, för att få några, som kunna välja. Och hvarför menigheterna äro så litet intresserade af kyrkomötena, det är därför, att de hafva så litet att säga genom de få representanter, de hafva att skicka dit; de tycka, att det till ingenting tjenar. Derfor blir det några få personer, som komma att sätta till elektorerna, hvilka sedan komma öfverens om hvilken de skola välja.

De tvenne talarne näst före den siste hafva, tyckes det mig, så väl framhållit behofvet af en utvidgning i afseende på antalet representanter i kyrkomötet, att jag för min del fullkomligt kan med dem instämma. Och jag gör det därför, att jag tror, att man icke bör misströsta om att kyrkomötena skola kunna blifva verkliga representationer icke blott för det högre presterskapet utan äfven för de kristligt intresserade menigheterna i landet. Och blefve kyrkomötet ett sådant kyrkomöte, tror jag, att det skulle få en helt annan färg och karakter, än hvad det hittills har haft.

Det är visserligen sant, att Riksdagen är den egentliga lagstiftande myndigheten för kyrkan och den, ifrån hvilken initiativen äfven på den kyrkliga lagstiftningens område merendels utgått. Men det är också att beakta, att vid valen till riksdagsmän helt andra intressen göra sig gällande, än intressena för kyrkan och kyrkliga frågor. Men deremot skulle, vid valen till kyrkomötet, om de omfattades med intresse, hänsyn komma att tagas till hvilka som vore kyrkligt och kristligt intresserade. Och derigenom skulle man från kyrkomötet hafva att motse flera initiativ och initiativ i den anda och den riktning, som menigheterna önska få. Så har hittills icke skett. Och nu måste något göras, för att kyrkomötet, om det skall kunna bestå, må bättre fylla sin väsentligaste bestämmelse, den att verka för statskyrkans reformering, så att den må blifva så beskaffad, att den kan fylla det ändamål, som den ännu bör hafva att fylla för svenska folket.

Jag ber därför att få förena mig med dem, som yrkat bifall till herr Beskows motion.

Herr Redelius: Blott ett ord till svar å hvad den siste talaren på göteborgsbänken yttrade, då han sade, att kyrkan kunde förliknas vid en gammal skröplig gumma, som snart skulle stupa i grafven! — Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att hvad kyrkans handlingar i lagstiftningsväg beträffa, så bero de i väsentlig grad på Kongl. Maj:t och Riksdagen. Skulle alltså de åtgärder, som vidtagits i kyrklig riktning, under nuvarande förhållanden hafva det till följd, att kyrkan stupade i grafven, så måste detta icke främst ligga kyrkomötet till last, utan fast mera Kongl. Maj:t och Riksdagen. Men så farligt tror jag dock icke att det står till; jag hoppas att det är bättre än så.

Medan jag nu af denna anledning har fått ordet, ber jag att få tillägga en enda punkt, om det också icke har vidare påföljd. Här har yttrats farhågor, att kyrkolagstiftningen skulle flyttas från Riksdagen till kyrkomötet. Något sådant är det dock visserligen icke nu fråga om. Men om det ock så skedde, så kan jag icke finna annat än att det vore en fullt riktig åtgärd, och det på grund deraf, att Riksdagen har en helt annan sammansättning än kyrkomötet. Riksdagen räknar bland sina medlemmar äfven sådana, som icke höra till eller vilja höra till svenska kyrkan. Här kunna ju judar och allehanda folk hafva säte. Så är deremot icke förhållandet med kyrkomötet. Kyrkan måste hafva sin egen representation, som afgör dess frågor.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Då frågan redan har fallit i Första Kammaren, kan beslutet i denna kammare icke blifva annat än en opinionsyttring. Då jag emellertid måste deltaga i detta beslut, så vill jag för min del förklara, att jag finner lagutskottets utlåtande väl motiveradt, och att jag därför kommer att rösta för bifall till detsamma. Här har visserligen af flere talare, särskildt af herrar Bratt och Husberg, uttalats synnerligen behjertansvärda saker i fråga om kyrkomötet och vår statskyrka; och kunde jag på något sätt inse, att ställningen skulle förbättras, om herr Beskows motion bifölles, så skulle jag icke hafva något emot ett sådant bifall. Men nu kan jag lika litet som flere andre talare finna, att man skulle vinna något dermed. Vore det så, att lekmännen i kyrkomötet vore liberala och presterna konservativa, då skulle det finnas något skäl att bifalla motionen. Men jag har sjelf varit med om ett kyrkomöte, och jag tyckte mig der finna, att lekmännen öfver hufvud taget voro fullt så konservativa som presterna. Och vid flera andra kyrkomöten, der jag icke personligen deltagit, har jag dock varit åhörare och följt med diskussionerna och har dervid kommit till precis samma resultat. Det har icke varit bättre bestäldt med lekmännen än med presterna i det fallet. Hvad skulle man då vinna genom antagande af det föreliggande förslaget? Och om man än ökade antalet lekmannaombud, så skulle de i alla fall komma att väljas af samma sorts valmän som förut, och resultatet skulle då, synes det mig, icke blifva annat, än hvad det förut varit. Jag kan alltså icke finna något skäl häri att bifalla motionen.

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Att besluten skulle blifva bättre och klokare därför att ombuden blefve flere, lär väl icke heller vara att antaga. Det kommer nog att vara lika som förut i det fallet, huru många än ombuden äro: ibland blifva besluten klandrade, ibland tycker man om dem. Icke kan man påstå att Andra Kammaren, därför att den är så talrik, allt jemt skulle hafva fattat så kloka beslut, att icke klander öfver dem kunnat uppstå. Nej, så är alls icke förhållandet, och man hjälper därför icke heller i detta fall upp saken genom att öka antalet ombud. De, som skola välja dem, komma hädanefter att välja såsom hittills.

Den ökade kostnad för statsverket, som förslaget skulle medföra, är väl icke stor; men när man icke kan vinna något af det man önskar vinna, anser jag, att man icke bör gifva ut penningar ens när summan är så liten som i denna fråga.

Jag förenar mig alltså med dem, som yrkat bifall till lagutskottets hemställan.

Herr *Jansson* i Krakerud instämde i detta yttrande.

Herr *Sven Nilsson*: Sedan frågan fallit i Första Kammaren, kan det ju icke vara skäl att tala mycket mera derom. För min del anser jag dock, att den är af stor vigt, och att det därför icke har så liten betydelse, hvad denna kammare fattar för beslut, och jag skall därför be att få säga några ord.

Sedan herr *Husberg* yttrat sig, har jag icke mycket att tillägga. Jag tror att det finnes två strömningar i vårt land i afseende på vårt kyrkomöte. Den ena strömningen går i den rigtningen, att man bör helt och hållet afskaffa kyrkomötet; den andra åter vill, att man skall söka förbättra det så, att det kan blifva till verklig nytta för och utöfva godt inflytande på statskyrkan. På den senare ståndpunkten står jag, då jag föreställer mig att en reform i den förra rigtningen är alldeles omöjlig att genomföra. Jag anser, att om svenska statskyrkan skall kunna bestå och skall kunna göra något gagn, så måste man i henne vidtaga reformer af icke så liten omfattning mot hvad kyrkomötet hittills visat sig vilja. Jag tror nemligen att kyrkomötet hittills visat sig icke vilja gå i den rigtningen, rörande kyrkliga förhållanden, som den allmänna opinionen i landet önskat, eller velat gå så långt i reformer på dessa områden som man i allmänhet i landet hoppats. Jag vet icke motiven härför, och jag vill alls icke heller forska derefter; men jag tror, att det skulle hafva gjort ett särdeles godt intryck i landet, om kyrkomötet visat något tillmötesgående mot de i kyrkliga frågor mera liberala fraktionerna, som verkligen finnas i landet ganska talrika.

En ärad talare, en ledamot af lagutskottet, framhöll, att det icke vore skäl att kammaren nu fattade ett beslut i den rigtning motionären önskat, därför att man sett kyrkomötet för endast kort tid sedan afslå en liknande framställning. För min del anser jag detta tvärtom vara ett viktigt skäl för kammaren att nu bifalla motionen. Ty hvilken uppfattning skulle väl kyrkomötet få, om Riksdagens Andra Kammare biträdde det beslut, kyrkomötet i denna fråga fattat?

Jo naturligtvis skulle det i kyrkomötet blifva svårare att framdeles kunna genomdrifva ett sådant förslag, när mötet en gång fått ett sådant stöd i riksdagen. Just sedan frågan fallit i kyrkomötet, anser jag därför det vara Riksdagens pligt att taga upp den igen och se till, om man icke på den vägen skall kunna reformera kyrkomötet och göra det något bättre.

Om ökaadt antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Nu har man sagt, att förslaget ej är af någon betydelse, emedan presternas antal kommer att förblifva lika stort i förhållande till lekmännens, och emedan det skulle blifva samma valmän, som skulle välja. Ändringen skulle alltså icke leda till några reformer, utan det skulle blifva stillastående i alla fall. Men jag vill härvid fästa uppmärksamheten på, att man genom förslagets antagande skulle få större valbarhet, d. v. s. flere personer att välja på, och dessutom skulle det komma att inträffa, att man kunde få in ett liberalare element i kyrkomötet, än som hittills varit förhållandet. Och dessutom skulle ju de sjelfskrifna ledamöternas inflytande blifva betydligt mindre i jämförelse med de valda ombudens, om ett så stort antal nya ledamöter tillkommer som motionären föreslår, hvilket skulle medföra en betydlig förbättring.

Jag vill icke så mycket klandra, att det finnes så många prester i kyrkomötet, ty det finnes så många bland dem, som, i afseende på kyrkliga frågor, vilja hafva framåtskridande och icke tillbakagång. Hvaremot vi ty värr hafva funnit många lekmannaombud, som varit vida konservativare än presterna. Jag tror därför ej, att man bör hysa räddhåga för förslaget, därför att det icke minskar presternas antal i förhållande till lekmännen. Någon reform i den rigtningen torde ej heller vara utförbar.

Man har också talat om att förslaget skulle komma att öka kostnaderna för statsverket. Flere medlemmar skulle medföra flera motioner, större arbete, längre tid och alltså ökade omkostnader. Ja, välan! Detta kan vara möjligt, och jag tror att det kommer att blifva fallet. Men kan man med den föreslagna reformen uträtta något godt — om detta än har den påföljden att staten får offra ett eller annat tusental kronor mer för detta ändamål — så tror jag att dessa penningarne ej äro illa använda.

Jag tror alltså, att det vore lyckligt och i statskyrkans eget intresse, om denna reform, som visserligen icke är något stort steg, men som dock torde leda till ett godt mål, kunde genomföras, och vill därför yrka bifall till motionen.

Herr Danielson: Jag ber om ursäkt för att jag å nyo begärt ordet; men med anledning af den siste värde talarens yttrande, deri han framhöll de olika tidsströmningarna, den ena i rigtning att få bort statskyrkan och den andra att bibehålla densamma, har jag blott velat, ehuru detta kanske torde vara öfverflödigt, nämna, att jag för min del tillhör deras antal, som vilja bibehålla statskyrkan, men att jag anser att man på den väg, som man nu vill inslå, att öka kyrkomötets ledamöters antal, icke skall vinna någonting för en sådan uppfattning. Då talaren sedermera särskildt såsom skäl för

Om ökaät antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

att kammaren skulle bifalla motionen anförde den omständigheten, att kyrkomötet afslagit dylika framställningar, så torde det vara för herrarne bekant, att jag vid senaste kyrkomötet, ehuru jag för min egen del anser att jag ingalunda tillhörde de mest konservatives antal, dock röstade för afslag af det skäl, att jag ansåg att den inom kyrkomötet rådande konservatismen troligen icke skall blifva mindre, om antalet medlemmar ökades. Detta är min uppfattning. Kan hända är den oriktig, men då jag verkligen tror att jag är sannspädd i detta fall, så kan jag icke vara med om att bifalla föreliggande förslag.

Det var för att säga detta och för att freda mig från den uppfattningen, att man genom ett afslag skulle vilja skada statskyrkan, som jag begärt ordet. Jag vill således endast ytterligare upprepa, att enligt min åsigt ett bifall till motionärens förslag ingalunda skulle förbättra saken, utan framkalla ett sämre förhållande än det närvarande.

Herr Waldenström från Gefle: De, som uppträdt och talat här, tyckas mig alla hafva varit ense derom, att kyrkomötesinstitutionen hittills icke motsvarat de förhoppningar och de anspråk, som svenska folket har ansett sig ega rätt att ställa på densamma. Man har derfor också ansett, att något bör göras för att ändra detta förhållande. Hvad som väsentligen tyckes hafva föresväfvat motionären och äfven de fleste talarne har varit det förhållandet, att kyrkomötet motsatt sig nödiga reformer och således förhindrat ett kyrkligt framåtskridande, som ur många synpunkter och icke minst ur synpunkten af kyrkans egen välfärd varit lika önskligt som viktigt. Jag delar också den tanken, att någonting bör göras i det fallet — huruvida det blir gjordt, må vara en annan sak —; men att hvad herr Beskow i sin motion föreslagit skulle varit det, som behöfver göras, anser jag dock icke vara lika säkert. Om detta hans förslag skulle på något sätt förändra kyrkomötets karakter, så skulle jag genast vara med derom; men det finnes icke den ringaste garanti för att förslagets antagande skulle medföra en sådan förändring. För min del anser jag det vara mycket sannolikt, att de tretton prester, som enligt herr Beskows förslag skulle komma att blifva ytterligare valde, skulle blifva af alldeles enahanda sorts uppsättning som de 30, hvilka nu finnas der, och då vore ju rakt ingenting vunnet med denna förändring. Icke heller tror jag, att den föreslagna ökningen af lekmannaombudens antal skulle framkalla något större intresse i landet för elektorsvalen till kyrkomötet. Detta intresse är för närvarande bedröfligt ringa. Så t. ex. infunno sig vid elektorsvalet i Gefle till 1883 års kyrkomöte endast 7 personer, och vid elektorsvalet för fjolårets kyrkomöte kommo blott 14 personer tillstädes i en församling med 20,000 invånare! Jag har äfven hört berättas, att i en annan stad längre norrut hade ingen enda infunnit sig till elektorsvalet och att man måste skicka bud till rådhuset efter ett par renskrifvare, hvarpå den ene renskrifvaren röstade på den andre, hvilken sålunda blef vald. Det torde således vara alldeles klart, att, under sådana förhållanden,

kyrkomötet icke skall kunna uträtta hvad man har att förvänta af detsamma, och likaledes anser jag det vara alldeles orimligt att tänka sig en ändring till det bättre genom ökande af lekmännens antal med 13. Då jag således tror, att herr Beskows förslag icke skulle medföra någon ändring i kyrkomötets hittills varande karakter, så kan jag icke gifva min röst åt detsamma. Jag anser nemligen, att helt andra saker måste göras för att man skall komma till det mål, som åsyftas. Hvad som i första hand bör göras är att ändra det förhållande, som utgör sjelfva utgångspunkten — biskoparnes sjelfskrifvenhet såsom ledamöter i kyrkomötet måste upphöra. Denna sjelfskrifvenhet är nemligen i sjelfva verket lika orimlig, som den skulle vara, om landshöfdingarne vore sjelfskrifna ledamöter af Första eller Andra Kammaren. Hvad som vidare behöfver ändras är den bestämmelsen, att halfva antalet af kyrkomötets ledamöter skall bestå af prester, äfvensom bestämmelsen att prester och lekmän skola utses genom olika val. Hvad som behöfves för att kyrkomötet skall kunna väcka intresse i landet och med stöd af detta intresse verka till välsignelse för statskyrkan, det är ett kyrkomöte, der sjelfskrifvenheten icke vidare existerar, och der medlemmarne framgått ur allmänna kyrkliga val.

Om ökad antal af kyrkomötets medlemmar.
(Forts.)

Jag har för öfrigt icke något yrkande att framställa.

Häruti instämde herrar *Vahlin, Andersson* i Hasselbol och *Nydahl*.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de derunder gjorda yrkanden gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering blef emelertid begärd och företogs i enlighet med följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i dess utlåtande n:o 5,

röstar Ja;

Den det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit herr G. E. Beskows i ämnet väckta motion.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 116 ledamöter röstat ja och 68 nej; hvadank ammarne beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 7.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om ändring i 12 kap. ärfdabalken.

§ 8.

Om ändrade bestämmelser angående rösträtt vid biskopsval.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om förändrade bestämmelser angående rösträtt vid biskopsval.

I förevarande, inom Andra Kammaren af herr *S. J. Kardell* afgifna motion, n:o 37, hade föreslagits, "att Riksdagen måtte i skrifvelse till Konungen anhålla, att Konungen täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en sådan förändring af kyrkolagens 20:de kapitel, att rösträtt vid biskopsval derigenom tillerkännes samtliga ordinarie lärare vid de allmänna läroverken"; men hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde motionären:

Herr Kardell: Då min motion blifvit afstyrkt af lagutskottet, torde endast ringa utsigt förefinnas, att den skall varda af denna kammare bifallen. Jag ber dock att till dess försvar få yttra några ord.

Först och främst får jag då nämna, att närmaste anledningen till att jag nu vågade väcka denna motion är den, att frågan varit föremål för behandling inom svenska läraresällskapet och blifvit af det-sammans majoritet jakande besvarad. Enligt en uppgift, som benäget blifvit mig meddelad af nämnda sällskaps sekreterare, hafva af 190 medlemmar icke mindre än 177 med ja besvarat frågan, huruvida icke enligt deras förmenande sådan rösträtt borde medgifvas lärarne, under det endast 13 besvarat denna fråga med nej, och af dessa 4 på den grund, att en särskild öfverstyrelse för läroverken hör till de önskningsmål, som man hoppas i en föga aflägsen framtid uppnå. Här af framgår, att lärarecorpsens majoritet nog anser både rättvist och billigt, att rösträtt vid biskopsval lemnas lärarne, och denna omständighet borde ega åtminstone någon betydelse.

Och hvad nu vidare lagutskottets bevisföring beträffar, så ber jag att få anmärka, att det förefaller mig som om utskottet i viss grad missuppfattat min mening. Utskottet säger nemligen, att jag begärt rösträtt vid biskopsval åt lärarne såsom lekmän, och anmärker tillika, att det vore oegentligt att tillerkänna rösträtt endast åt denna klass af lekmän. Jag ber att med anledning här af få påpeka, att jag anhållit om rösträtt åt lärarne, icke i egenskap af lekmän, utan i egenskap af ecklesiastike tjänstemän. I det stora hela förefaller det mig, som om utskottet allt för mycket betonat skilnaden mellan lekmän och klerker. Den åtskilnaden synes mig i det hela icke vara prote-

stantisk utan katolsk. Inom den katolska kyrkan är nemligen prestvigningen ett sakrament, genom hvilket presterna på ett mystiskt och öfvernaturligt sätt blifva afsöndrade från befolkningens öfriga klasser, i förhållande till hvilka presterskapet såsom clerus bildar ett bestämdt afskildt helt. Men inom de protestantiska kyrkosamfunden är prestvigningen icke ett sakrament, och presterna äro därför blott ecklesiastike embetsmän, liksom äfven lärarne äro. Frågan blir alltså här vid lag ingalunda den: manne rösträtt vid biskopsval, då sådan tillkommer clerus, äfven bör tillkomma den klass af lekmän, som utgöres af lärarne; utan frågan är den: bör icke sådan rösträtt, då den tillkommer de ecklesiastike tjänstemän, som kallas prester, äfven tillkomma de ecklesiastike tjänstemän, som kallas lärare och som i likhet med de förre subordinera under biskoparne och göra detta på samma sätt som de?

Det är klart, att denna fråga kan efter olika uppfattning och ståndpunkt besvaras olika. De som anse, att lärarne i allmän omdömesförmåga äro presterna underlägsne eller att de öfver hufvud taget skulle missbruka en sådan rätt, de måste besvara frågan nekande, de måste anse det rätt, att lärarne fortfarande befinna sig i det omyndighetstillstånd, hvarom fråga är. De som åter anse, att lärarne icke i nämnda afseende stå de öfriga ecklesiastike tjänstemännen efter, måste besvara frågan jakande. I deras ögon är det billigt och rättvist, att sådan rösträtt beviljas lärarne. Det förefaller mig, som om utskottet ställt sig på den förstnämnda ståndpunkten, då det accepterat ett yttrande af 1883 års kyrkolagsutskott, i hvilket utskottet anställt en beräkning, hvarigenom det bland annat kommit till det resultat, att, om en dylik reform skulle gå igenom, detta skulle "i ganska väsentlig mån ändra karakteren af de nuvarande valkorporationerna och möjligen rent af förlägga det största inflytandet vid valen till lärarne vid allmänna läroverken". För min del tror jag icke, att detta i allmänhet skulle komma att inträffa. Jag tänker mig icke, att resultatet skulle blifva ett annat än hittills, utan tror, att valens utgång fortfarande skulle gå i samma riktning som hittills. Det skulle möjligen kunna hända en eller annan gång, att lärarne inom ett stift genom enig samverkan skulle kunna bestämmande inverka på utgången af ett biskopsval, men det skulle väl icke vara så farligt, om äfven på detta sätt en friskare protestantism någon gång skulle tillföras vår åldrande statskyrka. Utskottet talar vidare om, att de båda befattningarna af biskop och eforus mycket väl skulle kunna skiljas från hvarandra, och afstyrker äfven af denna anledning min motion. Ja detta är mycket riktigt. De kunna skiljas och böra nog också skiljas från hvarandra. Men detta hör till de fromma önskingarnas område. Frågan har blifvit väckt af den komité, som 1884 afgaf ett utlåtande om nytt ordnande af undervisningen. Men denna komité's förslag angående denna sak har icke blifvit upptaget i den proposition, som regeringen afgaf till 1887 års förra Riksdag, och det torde därför få anses till vidare undanskjutet. Den reformen hägrar alltså emot oss i framtidens sagoland som något mycket aflägsset, och troligen kommer icke heller kyrkomötet att i brådkastet släppa efter.

*Om ändrade
bestämmelser
angående
rösträtt vid
biskopsval.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmelser
angående
röst rätt vid
biskopsval.
(Forts.)*

Det förefaller mig dock, som borde statskyrkans präster icke egentligen hafva något att invända mot en så billig begäran, som den jag i min motion framställt, och jag tycker, att Riksdagen icke bort genom afslag å motionen betaga kyrkomötet det angenäma nöjet att lägga storsinhet i dagen genom att antingen säga ja till densamma eller också säga nej, men på den grund, att kyrkomötet anser, att en särskild öfverstyrelse för läroverken och skolan i allmänhet vore önskvärd; och då vore den stora reformen icke långt aflägsen.

I betänkandet har i förbigående vidrörts frågan om biskopsvalens förrättande af medborgarne i allmänhet och icke af de ecklesiastike tjänstemännen. Jag anser, att detta är det rätta. Så förrättades biskopsvalen i första början, och principiellt torde det vara rätt att återvända till detta. Men jag har icke väckt motion härom; min afsigt har icke varit att lägga en ny princip till grund för biskopsvalen, utan endast att få den princip, som redan finnes, mera följdriktigt genomförd, nemligen den principen, att dessa val skola förrättas genom de ecklesiastike tjänstemännen.

Då emellertid lagutskottet afstyrkt min motion, och Första Kammaren redan afslagit densamma, så har jag, herr talman, intet yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos statsutskottets utlåtanden:

n:o 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottstaterna; och

n:o 3, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

§ 10.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, omfattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 1 mom. a).

Bifölls.

Mom. b).

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 58, hade herr J. Anderson i Tenhult föreslagit, att ordinarie anslaget under denna hufvudtitel måtte från sitt nuvarande belopp, 613,800 kronor, nedsättas till 500,000 kronor; och hemställde med anledning deraf utskottet un-

der förevarande moment, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse, huruvida icke sådana anordningar kunna vidtagas, att utgifterna under tredje hufvudtiteln blefve minskade.

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af herrar grefve *G. Sparre*, grefve *E. C. A. Piper*, *H. P. P. Tamm*, *P. J. von Ehrenheim*, *C. E. Casparsson* och *R. G. von Hedenberg*, hvilka yrkat afslag å herr *J. Andersons* ifrågavarande motion.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr friherre *Palmstierna*: Då efter mitt förmenande utgifterna på 3:dje hufvudtiteln icke kunna minskas utan skada för staten, och samma uppfattning delats af Första Kammaren, som utan votering afslagit statsutskottets hemställan i denna punkt, så får jag anhålla om bifall till den dervid afgifna reservationen och afslag å utskottets förslag.

Herr *Anderson* i *Tenhult*: Jag har i min motion sagt, att aflöningarna till de i utlandet anställda sändebuden äro för stora. Jag hyser också fortfarande samma uppfattning, att i dessa aflöningar skulle kunna ske en betydlig minskning. Lönerna utgöra t. ex. för ministrarne i London, Paris och Petersburg icke mindre än 60,000 kronor årligen, eller mer än 164 kronor per dag. På andra ställen äro lönebeloppen väl något mindre. Men man kan i min tanke hafva anledning att fråga, huruvida de i utlandet anstälde ministrarne verkligen äro för vårt land behöfliga, likasom hvad de under senare tider utträttat. Vi hafva under senare tider hört omtalas och läst i tidningarna, huru man går till väga i Danmark, hurusom personer af svensk nationalitet hafva blifvit oskyldigt häktade, hurusom de blifvit uppsökta icke blott i städerna utan äfven på landsbygden och öfverskickade till Sverige. Hade nu vår minister i Köpenhamn varit för vårt land till nytta, så föreställer jag mig att några åtgärder skulle blifvit af honom vidtagne för att hindra ett dylikt tillvägagående. Flere än jag hafva därför också den uppfattningen, att dessa ministrar endast äro en statslyx, som vi mycket väl kunde undvara. Och skulle dessa ministrar anses nödvändiga, så föreställer jag mig i allt fall, att deras göromål mycket väl skulle kunna förenas med generalkonsulernas, såsom förhållandet är i Rom, i Lissabon och i Washington. Jag har icke hört någon olägenhet följa deraf, att dessa olika sysslor utöfvas på hvardera af sistnämnda ställen af en och samma person. Att konsulsbefattningarna äro mera behöfliga än ministerposterna är min tro, och därför har jag i min motion icke vidrört aflöningarna till desse, ehuru äfven derom mycket kunde vara att säga. Man finner nemligen, att på en del ställen uppgå årliga aflöningarna till konsulerna till 20,000 kronor och mera. Men då jag i min motion icke yttrat mig emot dessa aflöningar, vill jag nu endast anmärka, att jag finner det vara origtigt, att staten utbetalar mer än 70,000 kronor till konsulerna och 15,500

Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)

kronor till hemliga utgifter, för hvilka medel någon redovisning till statsverket ej lemnas. För min del hade jag hoppats, att statsutskottet skulle tillstyrka och Riksdagen bifalla min motion, sådan den framlagts, men då så ej skett, så hemställer jag om bifall, i likhet med hvad statsutskottet tillstyrkt.

Herr Andrén: Jag erkänner att det kan synas förmätet af mig att här uppträda emot statsutskottets hemställan i denna punkt, då samtliga utskottets medlemmar från denna kammare varit eniga om det slut, hvartill utskottet kommit, och jag är ledsen att jag icke kan instämma i deras uppfattning. Orsaken härtill är den, att jag delvis utgår från en annan synpunkt än utskottet. För min del anser jag, att om Sverige representeras hos andra länder genom personer, som genom framstående kunskaper, skicklighet och auktoritet kunna främja landets intressen, så äro de för ändamålet anslagna medlen väl användbara, hvaremot, om landet representeras af annorlunda beskaffade personer, penningarne äro bortkastade och göra mera ondt än godt. Men det är icke endast ur denna synpunkt jag motsätter mig det förevarande förslaget utan därför att jag fruktar, att ett bifall dertill skulle kunna blifva det första steget till minskning af denna hufvudtitels, om jag så får säga, *generalbelopp*. 3:dje hufvudtitels slutsumma tror jag vara välbehöflig, äfven om inskränkning skulle ske i utgifterna till ministerstaten. Ty inom konsulsstaten behöfves desto mera. Det är en nutida sträfvan, icke blott hos oss utan äfven i andra länder, att söka låta embetskonsuler (consules missi) allt mer intaga de platser, som förut bekläds af köpmanskonsuler (consules electi). Jag är öfvertygad, att detta också allt mer och mer skall blifva fallet, och jag tror att i samma mån vi vilja tillgodose vårt lands handelsintressen, måste vi vara betänkta på ökade anslag till konsulsstaten. Ty det är icke nog med, att konsulsaförningarna måste ökas, utan statsverkspropositionen upptager nu såsom en tillgång härtill 230,000 kronor i konsulatafgifter, och det har redan blifvit väckt motion derom att nedsätta dessa afgifter. Jag vill icke ifrågasätta, att ju icke en dylik motion skall kunna röna framgång. Vår sjöfart är betungad med stora pålagor och kämpar med stora svårigheter, och Riksdagen torde till följd deraf finnas villig att nedsätta dessa afgifter. Men hvad statsverket härigenom förlorar måste på något sätt fyllas, och det kan då vara bra att hafva hvad som är anslaget under 3:dje hufvudtiteln. Det är på denna grund jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som afgifvits af sex medlemmar af Första Kammaren.

Herr Danielson: Sedan Första Kammaren afslagit det förevarande skrivelseförslaget, så står icke något att vinna i denna fråga med att här bifalla förslaget, utan kommer det att förfalla, då det ej blir Riksdagens beslut. Men då denna kammare äfven vid förutvarande riksdagar uttalat den uppfattning, att utgifterna under denna hufvudtitel kunde något minskas, trodde statsutskottet skäl förefinnas för den gjorda framställningen, och jag vill därför också för min del

så till vida biträda motionärens förslag, att jag tror, att en del anslagsbelopp på denna hufvudtitel kunde vara något mindre. Vid 1879 års riksdag afläts en skrivelse till Kongl. Maj:t i ungefärligen samma syfte som den nu föreslagna, men, så vidt jag vet, har aldrig något bestämdt svar å denna skrivelse lemnats Riksdagen. Och det är nu för att ytterligare framhålla möjligheten af en dylik minskning i anslagen, som man trott sig böra föreslå uttalande af en förnyad önskan till Kongl. Maj:t uti samma syftning. Hvad resultatet deraf kan blifva är svårt att veta, men det vore likväl underligt, om denna kammare nu skulle frångå den uppfattning, den förut haft i denna fråga. Derför tror jag också, att äfven om något dermed icke vinnes, kammaren bör bifalla utskottets hemställan i denna punkt, och yrkar jag därför bifall till utskottets förslag.

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, grefve Ehrensvärd: I den nu föredragna punkten har statsutskottet hemställt, "att Riksdagen, med anledning af herr J. Andersons motion, måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes tillse, huru vida icke sådana anordningar kunde vidtagas, att utgifterna under tredje hufvudtiteln blefve minskade". Det är alltså en utredning, som statsutskottet här föreslår Riksdagen att begära hos Kongl. Maj:t, en utredning, som Kongl. Maj:t också enligt mitt förmenande alltid är skyldig att göra och som också göres hvarje år före budgets-förslaget framläggande för Riksdagen. Det är dervid Kongl. Maj:t har skyldighet att pröfva, huru vida några nedsättningar i anslag kunna ega rum eller om statsbehofven kräfva några ökade anslag.

Jag vill erinra att sedan år 1858, då Riksdagen lemnade sitt bifall till Kongl. Maj:ts då framlagda förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel och dervid hufvudtitelns anslag — i hvilket konsulsstaten icke innefattades — bestämdes till 479,800 kronor, utgöra de nu allenast 450,200 kronor, och herrarne behagade således finna, att under dessa mera än 30 år hufvudtitelns slutsumma icke blifvit ökad utan tvärt om minskad. Och jemför man denna hufvudtitel med öfriga hufvudtitlar, så finner man, att under det att alla de andra hufvudtitlarnes anslag i större eller mindre mån ökats, så hafva anslagen å denna titel icke allenast icke ökats, utan äro nu mindre än de voro för 30 år sedan. Och detta oakadt hafva under dessa år våra förbindelser med utlandet betydligt ökats och dermed jemväl behofvet att underhålla och förmedla dessa förbindelser i samma mån vuxit.

Detta oakadt kan jag finna det ganska rimligt, om Riksdagen tid efter annan önskar en utredning, men jag ber dock få erinra att, då man begär en utredning, bör man väl vara betänkt på att densamma skall kunna leda till det åsyftade resultatet och att man icke begär något, som Kongl. Maj:t icke kan åstadkomma. I så fall synes mig också rimligare, att Riksdagen icke begär en dylik utredning, utan nöjer sig med de utredningar, som förut blifvit gjorda och som efter hand ledt till det resultat, som jag nyss nämnde, eller att utgif-

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Fortn.)*

terna icke ökats, utan minskats och att de ännu hålla sig vid samma summa som den, hvartill de år 1879 eller 1880 bestämdes, eller 450,820 kronor.

Motionären har för nedsättning af anslaget till kabinettsskassan anfört det vanliga skälet, att aflöningarne för en del af Kongl. Maj:ts sändebud i utlandet vore allt för höga, och det har särskildt erinrats, att ministrarne i London, Paris och Petersburg åtnjuta 60,000 kronor hvardera per år. Ja, utan tvifvel, låter denna summa enorm efter våra förhållanden, då äfven de högst aflönade tjenstemän hos oss icke ens hafva hälften af detta belopp. Men för dem af eder, mine herrar, som färdats utom Sverige, är det icke obekant, att lefnadsomkostnaderna der äro ofantligt mycket större än hos oss, och dertill kommer att, om dessa ministrar skola kunna uträtta något gagneligt för sitt land, måste de vara försatta i en ställning, icke alltför olika den, som de offentliga och enskilda personer intaga, med hvilka de umgås och måste umgås för att kunna bevaka våra intressen. Gör man jemförelsen på detta vis, tror jag man skall finna, att de ifrågasvarande aflöningarne, långt ifrån att vara höga, tvärt om äro ganska låga samt att det icke är många af dessa ministrars kolleger, som hafva så små löner.

Det har förut af Riksdagen gjorts samma anmärkning mot dessa löner, som den nu framställda och de på grund deraf verkställda utredningarna hafva tillfredsställt Riksdagen, som då funnit sig i att lönerna bestämts till nu utgående belopp. För min del tror jag icke heller, att, om en ny utredning nu sker, densamma kunde leda till det resultat, som motionären afsett. Jag anser det nemligen vara Kongl. Maj:ts rådgifvares skyldighet att för Kongl. Maj:t framhålla, det anslagsbeloppet icke kan nedsättas.

Motionären anmärkte också, att ett belopp af 70,500 kronor utgår såsom aflöning åt konsulter, för hvilka medel någon redovisning icke behöfver lemnas. Jag ber då få erinra, att dessa medel icke utgå såsom aflöningar till dem, utan till betäckande af kontorskostnader eller såsom ersättning åt konsulter på mera aflägsna platser eller orter, der tillgångarne icke medgifvit oss att anställa s. k. consules missi, d. v. s. formliga tjenstemän, utan der vi måst anlita på platsen boende personer att åtaga sig konsulsbestyren, s. k. consules electi. Det är en billig önskan från deras sida och en skyldighet från svenska statens att i någon mån bespara dem allt för dryga utgifter, ty några inkomster att tala om i deras egenskap af konsulter hafva de i allmänhet icke. På sid. 18 i statsverkspropositionen se herrarne, att dessa anslag vexla mellan 500 kronor såsom i Dardanellerna och 6,000 kronor såsom i Melbourne och Newyork. Konsulsplatsen i Newyork är nemligen icke aflönad, men innehafvaren, hos hvilken en aflönad vice konsul måst anställas, åtnjuter detta anslag för att bestrida kontorskostnaderna, som sannolikt uppgå till vida högre belopp än 6,000 kronor, när han är tvungen att hålla ett par biträden för de löpande göromålens bestridande. Jag tror därför, att icke heller i detta afseende någon nedsättning kan göras.

Motionären har också framhållit, att ministrarne snarast vore att

ause som en statslyx samt att de icke uträttat något, der man kunnat vänta sig det. Särskildt framhölls att vår beskickning i Danmark icke gjort sin skyldighet, icke iakttagit svenska mäns rätt, då de der blifvit såsom man antagit godtyckligt behandlade och hemsända eller utvisade. Jag ber då först få erinra derom, att klander mot en underordnad tjänsteman på främmande ort väl icke gerna bör förekomma inom kammaren. Anser man skäl till klander förefinnas, bör detta vändas mot denne tjänstemans chef; det är då ledningen som är felaktig, icke den underordnade, och i denna min egenskap fritager jag Kongl. Maj:ts minister i Köpenhamn från allt det klander, som på ett och annat håll i pressen uttalats mot honom. Efter denna erinran ber jag att först få betona skilnaden mellan hemsändning och utvisning. Hemsändning är en ren fattigvårdsåtgärd, och just därför att sådana hemsändningar ibland skett kanske litet lättvindigt af en och annan kommunalstyrelse i Danmark, har Kongl. Maj:t i fjol gifvit vederbörande i uppdrag att underhandla med danska regeringen om ett bättre modus vivendi i detta fall, hvilket också ledt till en öfverenskommelse Sverige och Danmark emellan, innehållen i en den 26 juli 1888 undertecknad deklaration. Utvisning deremot grundar sig på en dansk lag, som bemyndigar polismagten att utvisa främmande personer, som sakna medel till sitt uppehälle eller äro att betrakta som lösdrifvare. Men samma lag innehåller ytterligare en bestämmelse, enligt hvilken det ligger i justitieministerns hand att efter bepröfvande utvisa äfven öfriga personer, som uppföra sig så, att man icke finner sig kunna vara nöjd eller betjent med deras qvarstannande i riket. Detta är en rättighet, som hvarje souverän stat förbehåller sig och måste förbehålla sig för att kunna upprätthålla den inre ordningen. Hvad nu beträffar det fall, som här åsyftats, så skedde utvisningen af polisen och såsom skäl därför angafs icke något annat än bristande existensmedel. Anledningen var, såsom herrarne känna, följande: Ett s. k. socialistiskt "optöje" hade en afton egt rum med anledning deraf, att en del af arbetarne hos en skomakare vid namn Heegaard hade gjort strejk, medan de öfriga ville fortsätta arbetet. De strejkande arbetarne kommo då tillsammans och ville hindra de öfriga att arbeta. Polisen ingrep och, såsom vid dylika tillfällen ej är ovanligt, gjorde häktningar i högen, och det visade sig sedermera att tre svenska skomakaregesäller, som varit med i folkmassan, blifvit häktade. Vid anställd polisundersökning, som dock skedde efter våra förhållanden något sent, kunde det icke bevisas att nämnde tre svenskar deltagit i "optöjet", men då en af dem uppgaf att han icke egde mer än 25 öre och saknade arbete samt då den mästare, hos hvilken han förut arbetat, vägrade att mottaga honom, blef han utvisad från Danmark. Om denna sak gjordes emellertid ingen anmälan hvarken hos utrikesdepartementet eller till Kongl. Maj:ts minister i Köpenhamn och någon kännedom derom erhöles ej, förrän man fick se den omtalas i tidningarna; men så snart friherre Beck-Friis erhållit kännedom derom, vände han sig också till danska utrikesministern och begärde förklaringar. Sådana hafva vi äfven erhållit, ehuru icke fullt så tillfredsställande, som man önskat, och därför hafva ytterligare

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

upplysningar begärts. Men under tiden har, såsom herrarne veta, en höjesteretsadvokat i Köpenhamn sjelfmant erbjudit sig att draga frågan om denna utvisning af svensk man inför domstol för att få enligt dansk lag pröfvadt, huru vida i detta afseende lagligen förfarits eller om polismagten öfverskridit sin befogenhet, i hvilket senare fall den utvisade enligt en dansk lag af 1888 skulle i vissa fall vara berättigad till ersättning för liden skada. Vid sådant förhållande har icke utrikesdepartementet eller Kongl. Maj:ts minister i Köpenhamn haft laglig rätt att vidare blanda sig i saken, utan måste domstolens utslag afvaktas, och först derefter kan det blifva fråga om att tillse hvad som kan vara att vidare göra åt saken. Jag nämnde nyss, att underhandlingar mellan Sverige och Danmark egt rum i syfte att få fattigvårdsfrågan ordnad. Men samtidigt med att komiterade skulle söka ordna denna fråga, uppdrogs äfven åt dem att söka utarbета ett förslag till så vidt möjligt likartade lagbestämmelser för vinnande eller förlust af medborgarrätt i de båda länderna. Det torde nemligen icke vara herrarne obekant, att en svensk man kan under vissa förhållanden förvärfva hemorts rätt i Danmark, hvaremot en dansk man icke under några förhållanden kan vinna sådan här i landet. Det pågår sålunda ännu i denna stund underhandlingar, som afse att, så vidt möjligt är, få bort ett eller annat af de förhållanden, som gifvit anledning till misstämning, och jag tror därför att det klander, som kan anses ligga i den ärade motionärens motivering i närvarande stund är för tidigt framkastad.

Jag har ingen rättighet att här i kammaren göra något yrkande, men jag anser mig hafva haft skyldighet att lemna de upplysningar, som jag tagit mig friheten att lemna. Om det blir fråga om en utredning, skall jag för min del foga mig deri. Ty det är alltid Kongl. Maj:ts skyldighet att vidtaga en sådan, om den kan anses lämplig och leda till något resultat. Helst skulle jag naturligtvis se, om denna kammare i likhet med första kammaren afslog skrifvelseförslaget såsom obehöfligt.

Herr Anderson i Tenhult: Hans excellens herr utrikesministern sade, att anslaget under tredje hufvudtiteln på 1850-talet var lika stort som nu, ja till och med något större. Detta kan jag naturligtvis icke bestrida. Men detta förhållande kan väl ej hindra Riksdagen att sätta ned anslaget, om den finner det vara för stort. Såsom vi se af statistiska centralbyråns år 1883 utlemnade statistik, tillkommer det Riksdagen blott att anslå en viss summa och det är sedan Kongl. Maj:t som fördelar denna.

Utrikesministern talade också om, att några af de i utlandet anställda ministrarne hade ända till 60,000 kronors lön. Men utom dessa belopp hafva de ända till 16,000 kronor i ekiperingspenningar. Det är således icke obetydliga utgifter vi hafva på en del ställen.

Utrikesministern nämnde också, att andra länder aflönade sina ministrar med ännu högre belopp än vi aflöna våra. Det vill jag icke bestrida, och det kan hafva sina skäl. Om sådana stater som England, Tyskland och Ryssland med flera, som hafva stora inkom-

ster, kunna betala mera än som kan vara lämpligt för oss, är ju icke underligt.

Han sade vidare, att det belopp af 70,500 kronor, som jag i mitt förra yttrande omnämnde, var uppfördt såsom kontorshyra. Det är mycket rätt. Men sådan kontorshyra upptages på somliga ställen ända till 6,000 kronor per år. Jag förstår icke, hvarför ej redovisning lemnas för dessa belopp, hvilka ju också äro statsutgifter.

Han nämnde slutligen att ministern i Köpenhamn icke egde att inblanda sig i danska förhållanden. Är det så, att, då det är fråga om svenska undersåtar, den der anstälde ministern icke har någon yttranderätt, då anser jag att denne minister är ännu mera obehöflig än jag förut trott.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till statsutskottets förslag.

Herr Gumelius: Hans excellens herr utrikesministern gjorde en invändning mot det försök att få en del ministerlöner nedsatta, som innefattas i motionen, och fäste uppmärksamheten på att, beträffande ministerplatserna i Petersburg och London, det är nödvändigt att anslagen till dessa platser äro så stora som de äro. Jag vill i detta hänseende uttala en åsigt öfverensstämmande med hans. Jag tror att de båda ministerplatserna äro mycket behöfliga, och om det skall finnas ministrar på dessa platser, tror jag det vara riktigt att man så aflönar dem, att de kunna på ett passande sätt representera vid de temligen uppdrifna fordringar, som der råda. Jag vill dermed säga att, då jag, ifall det blir votering i denna fråga, kommer att rösta för statsutskottets förslag, jag icke gör det i den syftning, att man skulle pruta på några särskilda belopp på sådana platser, der både platsen är behöflig och beloppet af förhållandena motiveradt. Men annan fråga kan vara, huruvida verkligen alla de ministerplatser, som vi hafva i utlandet, kunna vara fullt behöfliga. Här har af motionären förts på tal ministerplatsen i Danmark och möjligt är att under de kommunikationsförhållanden, som nu vunnits, det torde vara mindre nödvändigt att en fullständig ministerplats der finnes. Jag tror, att hvad som i Danmark behöfver uträttas på ministeriel väg kan på annat sätt lättare ordnas. Vi hafva egentligen icke mycket hört talas om vår danska beskickning på senare tider; jag erinrar mig nu knappt mer än ett par gånger på de senare åren. Det ena fallet är det, som af motionären blifvit framdraget. Jag hör nu af hans excellens utrikesministern, att en dansk advokat tagit de utvisade svenske skomakarnes sak om hand och att vår minister således för närvarande icke kan göra något vid densamma. Vi hafva också hört, att ministern först underrättades om den timade händelsen genom svenska tidningar. Det är så lyckligt att han håller sådana, eljest kanske han ännu vore i okunnighet om saken, såvida han icke hade hört, att i danska folktinget tilldragelsen varit föremål för en interpellation. Man hade der en helt annan åsigt om saken än exempelvis vår officiella tidning, hvilken förmodligen får sina intryck, åtminstone medelbart, från vår minister i Danmark, och hvilken tidning haft den utmärkelsen att få sin upp-

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)

sats återopad och aftryckt i tidningar, tillhörande den längst gående högerrigtningen i Danmark.

Det var för några år sedan som vi också hörde något i viss mån likartadt från Danmark. Det var, när en svensk eldare på ett danskt fartyg befans vara död. Jag vet icke om det blef fullständigt utredt, huru vida ett själfmord förelåg eller om mannen blifvit dödad; men så mycket blef utredt att, om det var ett själfmord, han drifvits dertill genom en ytterst genien behandling. Den gången var det också danske män som togo saken om hand och skaffade någon upprättelse åt den dödes minne samt en viss grad af straff åt den, som misshandlat honom. Deremot gjorde vår representation i Danmark icke veterligen någonting af betydighet; den stod utanför saken.

Jag har visserligen också hört vår representation i Danmark omtalas vid andra tillfällen på senare tider, vid åtskilliga kungliga och furstliga besök i Danmark, och jag antager att den äfven beredt en del af våra resande landsmän tillträde till hofbaler och dylikt, men att något stort uträttats på senare tiden af vår representation i Danmark kan jag icke erinra mig hafva sett. Jag föreställer mig därför, att om något der behöfver uträttas, detta kan åstadkommas på annat sätt, än genom fast diplomatisk uppsättning för oss i Köpenhamn.

Vi hafva också en ministerplats i Spanien, som låtit mycket tala om sig på senare tider. Den spanska frågan bör man dock kanske nu ej gå in på, helst den ligger inför annat forum af Riksdagen. Det kan ju hända att man derifrån får så väsentliga upplysningar, att man kommer att se saken annorlunda. Men hittills har väl knappast funnits någon tänkande man, som ej ansett att vi i den frågan dragit ett beklagligt kort strå, och att det knappast i åsyftadt fall kallnat gå sämre i Spanien än nu, äfven om vi icke der alls vore diplomatiskt representerade. Också i detta fall tog vår officiella tidning parti mot de svenska intressena, som stodo på spel i Spanien. Jag tillåter mig i det afseendet icke något omdöme, ty tidningen har ju icke blifvit fäld i det tryckfrihetsmål, som väcktes mot densamma, och således är den fri från klander i den vägen. Men egendomlig föreföll hela denna sak.

Det är slutligen en annan plats bland beskickningarne, på hvilken jag vill fästa uppmärksamheten, nemligen ministerplatsen i Wien. Den ligger skäligen afsides och om den icke funnes, skulle det sannolikt väcka bra mycket uppseende och bra mycken förvåning, om någon nu föresloge att inrätta en ambassad i denna stad. Den hörer emellertid till de rätt högt aflönade platserna, och vi hafva, om jag minnes rätt, en minister och en legationssekreterare der. Huru pass behöflig den representationen må anses vara, derom har utrikesministern gifvit en vink, då för några år sedan — jag vill minnas 1882 dervarande legationssekreteraren, densamme som nu är minister i Spanien, afskickades på en resa till andra sidan jorden, vid hvilken resa han, såsom statsrevisorerna på den tiden påpekade, icke gjorde sig brädt med att komma hem, utan tog en omväg, som i månader fördröjde hans hemkomst, rundt om Asien, dervid han äfven besökte

Himalaja. Det hade icke varit så mycket att säga om den saken, om icke samtidigt ministern i Wien varit så illa sjuk, att han åtminstone fyra kvartal å rad måste qvittera sin aflöning från olika orter, tre gånger från åtskilliga helsoorter och den fjerde gången från en ort i Sverige, hvilka fyra orter, så vida jag minnes rätt, alla voro belägna utom Österrike. Huru vida han det året med sin fot varit inom den hufvudstad, eller ens inom det land, der han skulle representera Sverige, vet jag icke. Jag har blott sett, att vid de tider, då hans kvartalsqvitton afgåfvos, hade han icke tillfälle att vara i Wien. Att under sådana förhållanden legationssekreteraren kunde bortskickas på en sådan expedition, som nyss nämnts, och att han kunde taga saken så lugnt, att han gjorde en lustfärd, som tog så pass lång extra tid, detta gifver anledning till att tro, att det på den tiden icke var nödvändigt — icke alltid är nödvändigt, att Sverige representeras i Wien, och då kan fråga lätt uppstå, huru vida Sverige någonsin bör representeras af fast legation derstädes.

Jag har tillåtit mig att säga dessa ord, på det att denna fråga skulle belysas från någon annan synpunkt än den af motionären framhållna tanken, att smått knappa af här och der på de honorarier som lemnas våra diplomater. Jag tänker, att man hellre skulle kunna indraga någon eller några af sjelfva befattningarna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, grefve Ehrensvärd: Den ärade motionären nämnde i sitt senaste anförande, att ministrarne i utlandet egde, förutom aflöning af ända till 60,000 kronor, uppå bära ekiperingspenningar till belopp af 16,000 kronor. Förhållandet är likväl, att dessa ekiperingspenningar åtnjuta ministrarne blott vid tillträdet till en post för att dermed kunna förse sig med nödigt bohag. Dessa medel utgöra sålunda icke någon årlig lön utan utgå endast för en gång vid en ministers utnämning. Förflyttas han till en annan plats, kan beloppet variera, men utgår endast en gång med 16,000 kronor.

Här har af en talare på örebrobanken blifvit erinradt derom, att ministerposten i Wien väl vore mindre nödvändig, då det inträffat att de Förenade rikenas minister der varit sjuk samtidigt med att legationssekreteraren derstädes varit utsänd i särskildt uppdrag på andra orter. Att en minister likasom andra dödliga kan blifva sjuk, är väl något som icke kan genom administrativa åtgärder förhindras, och lika litet, som det plågar ske, att, i händelse en tjänsteman inom landet insjuknar, man derfor fräntager honom hans befattning, lika litet kan det väl fordras att man skall förfara hårdare emot en tjänsteman anställd å utrikes ort. Och hvad det beträffar, att legationssekreteraren i Wien skulle samtidigt blifvit bortskickad i ett uppdrag till Stilla Hafvet så kunde det ju hända att ingen annan härför lämplig person fans att tillgå, och utrikesministeriet tillsåg då säkerligen äfven att en annan tjänsteman tillförordnades i hans ställe såsom legationssekreterare. Förhållandet var att den ifrågavarande tjänstemannen utsändes för att taga reda på de *norska* emigranternas förhållanden på en del öar i stilla oceanen. Och hvad angår den

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.
(Forts.)*

anmärkning, att han använde en mycken lång tid på sin hemresa, så är det väl sant, att denna resa drog en ganska lång tid, men detta förorsakades deraf, att samma person äfven erhöll ett annat uppdrag, nemligen att inspektera konsulatet i Asien samt att om dem afgifva rapport.

Herr Gumælius: Det är ju möjligt, att jag missminner mig, ehuru det äfven skulle kunna vara tänkbart, att hans excellens utrikesministern missminner sig, då de omständigheter, om hvilka här varit tal, delvis ligga före hans tillträde till utrikesministerembetet. Men om jag nu ej misstager mig, så bestämdes till dåvarande legationssekreterarens i Wien förmån, att han under sin bortovaro skulle ega uppbära sin aflöning såsom legationssekreterare, så vida icke någon annan person förordnades i hans ställe, och jag tror icke, att räkenskaperna för året i fråga innehålla qvittenser från någon annan legationssekreterare i Wien. Dessa förhållanden peka på, att man icke ansett behöfligt att tillförordna någon annan legationssekreterare, oaktadt ministern sjelf samtidigt var sjuk. Denna samtidighet i bortovaro har förefallit mig peka på det spörsmål, om inalles legationen i Wien är nödvändig och om dess gagn motsvarar de dryga utgifterna för densamma.

Beträffande det uppdrag, som den ifrågavarande legationssekreteraren erhöll, så finner man af handlingarne icke, att han erhållit något annat uppdrag än att besöka de Havaijiska öarne, och de beskrifningar, som han utgifvit öfver sin resa, den officiella redogörelsen och en skönlitterär reseskildring på norska språket, finner man, så vidt jag kan erinra mig, icke omnämndt något annat uppdrag. Och icke heller framgår detta af den godtgörelse, som han begärde och erhöll för sin färd. Visserligen har han för de, såsom jag tror, 82 dagar, som användes mera för heuresan än för bortresan, uppburit dagtraktamente, men icke annan och större reseersättning för den längre och utan tvifvel dyrare färden från Amerika öfver Asien till Europa, än för resan från Europa direkt till Amerika. Det förekommer mig, såsom om, i händelse han rest på grund af särskildt uppdrag under denna senare tid, han äfven skolat taga ersättning för den ökade resekostnaden för resan till, omkring och genom Asien. Det synes mig därför mindre sannolikt, att han verkligen från början haft ett dylikt uppdrag, dess hellre som Kongl. Maj:t — som jag vill minnas i början af 1882 — hade lemnat i uppdrag åt en svensk konsulatstjensteman i England att inspektera just konsulatet på Asiens kust, och det förefaller då, såsom jag nämnt, föga sannolikt, att Kongl. Maj:t skulle *ungefär* samtidigt hafva beordrat två personer att resa för samma ändamål, den ena åt öster och den andre åt vester för att kanske mötas på samma förrättningsplats. Jag vet väl att, när anmärkning på förhållandet gjordes af statsrevisorerna, denna anmärkning bemöttes dermed, att ett dylikt uppdrag skulle vara lemnadt äfven åt legationssekreteraren från Wien. Men jag undrar, om icke uppdraget i sådant fall inskränkt sig till ett muntligt, måhända af innehåll att, om han komme att resa till Asien, han ju kunde se

efter huru sakerna der stode. I statsrådsprotokollen om denna sak finnes, så vidt jag varit i tillfälle inhemta, ej omförmäldt något sådant uppdrag för honom att resa till Asien, och intet finnes heller, som tyder derpå förr, än då denna resa sedermera skulle förklarar.

*Angående
minskning i
utgifterna
under tredje
hufvudtiteln.*
(Forts.)

Herr Anderson i Tenhult: Hans excellens utrikesministern nämnde, att de 16,000 kronor, som anslås i ekiperingspenningar, blott utgå en gång. Men är den officiella lönestatistiken riktig, hvilket ej lärer kunna bestridas, så få ministrarne, första gången de dertill utnämnas, 16,000 kronor i ekiperingspenningar, men förflyttas de till annan plats inom fem år derefter få de ytterligare 6,000 kronor, om förflyttningen sker emellan 5—10 år derefter, ytterligare 12,000 kronor och om förflyttningen sker mera än 10 år derefter åter igen 16,000 kronor, allt i ekiperingspenningar. Och det händer ju icke sällan att en minister sålunda förflyttas från en plats till en annan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 11.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande N:o 11 angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrag åtnjutande.

Punkten 1.

För *anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar* hade Kongl. Maj:t i sin proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit, att Riksdagen måtte för år 1890 bevilja 600,000 kronor.

Härjemte hade i en inom Andra Kammaren af herr *E. Olsson* i Kyrkebol väckt motion, n:o 90, hemstälts, att Riksdagen till bidrag för ifrågavarande arbeten för år 1890 måtte bevilja ett extra anslag af 800,000 kronor.

Utskottet hemställde under förevarande punkt:

att Riksdagen måtte med bifall till Kongl. Maj:ts förslag och utan afseende å herr *E. Olssons* motion, för år 1890 såsom bidrag för *anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar* anvisa ett belopp af 600,000 kronor.

Efter föredragning af punkten yttrade:

Herr Olsson i Kyrkebol: Då min motion fått denna utgång inom utskottet, har jag icke någon utsigt att den nu skall vinna något bifall i kammaren, men då jernvägsnätet inom landet för hvarje år allt mer och mer utsträcker sig, synes det mig som om större anslag än hvad Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, skulle vara af behovet påkalladt för nya vägars anläggande, hvilket förhållande också synes af de ansökningar, som ingått till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen under de tvenne nästföregående år; men, som sagdt, då min motion fått denna utgång inom utskottet har jag herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarne.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

Lades till handlingarne.

§ 12.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåande n:o 12 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.

§ 13.

Samma utskotts memorial n:o 13 i anledning af statskontorets underdåniga berättelse angående undsättningsfonden, hvilket memorial härefter föredrogs, lades till handlingarne.

§ 14.

Föredrogs hvar för sig och biföllos statsutskottets utlåtande n:o 14 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Örnsköldsviks köping af kronohemmanet $4\frac{1}{4}$ seland Norrlungånger n:o 1 i Vesternorrlands län, och n:o 15, i anledning af två af Kongl.

Maj:t afgifna propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till vissa danaarf.

§ 15.

Herr *P. A. H. Stjernspetz* aflemnade en motion, n:o 175, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till ändring i gällande grufvestadgas föreskrifter rörande försvarsarbete, hvilken bordlades.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *Back Per Ersson* under 8 dagar fr. o. m. den 26 dennes
och „ *C. J. Jakobson* „ 8 „ „ „ 16 „

§ 17.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,34 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.
